

หลวงปู่ฝายไฉ่

บันทึกคติธรรมและธรรมเทศนา

ของ พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)

รวบรวมบันทึกไว้โดยโดย พระโพธิ์นันทมุนี

พิมพ์ถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา

“การให้ธรรมะเป็นทาน
ชนะการให้ทั้งปวง”

ด้วยเจตนารมณ์...อันบริสุทธิ์... ของคณะผู้จัดทำ

ได้คัดลอกบันทึกคติธรรมและธรรมเทศนา ที่รวบรวมและบันทึกไว้

โดย พระโพธิ์นันทมุนี วัดบูรพาราม อ.เมือง จ.สุรินทร์

ชื่อหนังสือ **หลวงปู่ฝากไว้** ในครั้งนี้

เพราะศรัทธาในความยิ่งใหญ่...ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พุทธโคดมของเรา พระธรรม พระสงฆ์

เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้ที่เคารพนับถือพระพุทธศาสนา...

ทั้งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา กลับมาพิจารณาความจริงใน

หลักคำสอน ที่ถูกต้อง ที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง

ให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติชื่อตรงต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์

คณะผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง.

ท่านใดที่ต้องการหนังสือเล่มนี้เพื่อใช้ในการศึกษา กรุณาสอดซองเปล่า

ขนาด 7 x 10 นิ้ว พร้อมแสตมป์ 8 บาท จ่าหน้าซองถึงตัวท่านเอง
ส่งกลับมาที่ คุณชวิน ยงยุทธ เลขที่ 35/151 ม.1 ต.บางศรีเมือง อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000

โทร. 0-2446-3722, 0-9785-3650, 0-9103-3650

หลวงปู่ฝากไว้
บันทึกคติธรรมและธรรมเทศนา

ของ

พระราชวุฒาจารย์
(หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)

วัดบูรพาราม อ.เมือง จ.สุรินทร์

โดย

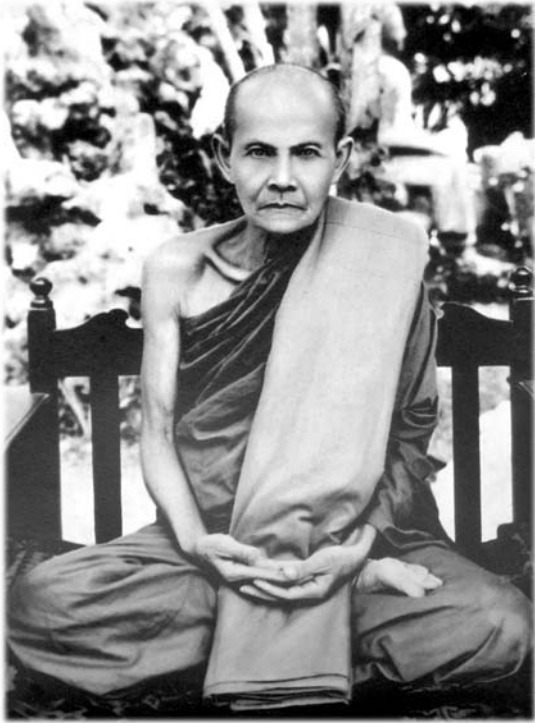
พระไพธันนทมนี
(พระมหาสมศักดิ์ ปญฺธิโต)

ธรรมบรรยาย.....

.....

จาก.....

๔ : หลวงปู่ฝากไ้

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่ศุขลย์ อตุโล (พระราชวุฒาจารย์) : ๕

หลวงปู่ศุขลย์ อตุโล

คำชวนอ่าน

หลายท่านได้เรียกร้องถามหาถึงพระธรรมเทศนาของหลวงปู่ ฯ ใคร่อยากจะได้ฟังได้อ่าน อาตมาภาพของสารภาพตามความเป็นจริงว่า ธรรมเทศนาหรือโอวาทของหลวงปู่ นั้น เป็นสิ่งที่หาได้ยากอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากท่านไม่เคยเทศน์เป็นกัณฑ์ๆ หรือแสดงเป็นเรื่องราวยาว ๆ เพียงแต่เมื่อสอนภาวนาหรือกล่าวตักเตือนลูกศิษย์ หรือตอบคำถาม ตลอดถึงสนทนากับพระเถระอื่น ๆ หลวงปู่ก็จะกล่าวอย่างสั้น ๆ ด้วยความระมัดระวัง ยกข้อธรรมะกล่าวอย่างย่อ ๆ เท่านั้นเอง นอกจากนี้ ท่านไม่เคยแสดงในพิธีการงานใดอีกเลยฯ

เพื่อเป็นการสนองคามต้องการแก่ท่านที่สนใจในคติธรรมคำสอนของหลวงปู่ อาตมาภาพจึง

พยายามรวบรวมธรรมะสั้น ๆ ทั้งที่เป็นสังฆธรรมล้วน หรือเป็นคำสอนคำเตือนและธรรมะที่ท่านกล่าวตอบ คำถามของผู้ถาม ตลอดถึงพระพุทธรูปจนบ้างตอน จากพระไตรปิฎกที่หลวงปู่ชอบยกขึ้นมาปรารภให้ฟัง เสมอ ๆ เพราะได้อยู่กับหลวงปู่มาเป็นเวลายาวนาน ตลอดอายุขัยของท่าน จากที่เคยได้บันทึกไว้บ้างหรือ จำไว้บ้าง พร้อมเล่าถึงเหตุการณ์ สถานที่ และ บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าใจได้ง่ายหรือชวนอ่านได้บ้าง รวมไว้ในหนังสือเล่มนี้เป็นครั้งแรก ๆ สิ่งที่น่าสังเกต และน่าอัศจรรย์อย่างหนึ่ง คือ หลวงปู่มีปกติเป็นผู้ ไม่พูดหรือพูดน้อยที่สุด แต่มีปฏิภาณไหวพริบเร็ว ฉับไวมาก และไม่มีผิดพลาด พูดสั้นย่อแต่มีความหมายไว้อย่างสมบูรณ์ คำพูดของท่านแต่ละประโยค มีความหมายและเนื้อหาจบลงโดยสิ้นเชิง เหมือน หนึ่งสะกดจิตผู้ฟังหรือผู้ถามให้จุกคิดอยู่เป็นเวลานาน แล้วก็ต้องใช้ความตรึงตรองด้วยปัญญาอย่างลึกซึ้ง ๆ

อนึ่ง ท่านผู้อ่านอาจสงสัยว่า ข้อธรรมะของ หลวงปู่ในเล่มนี้ เห็นมีทั้งธรรมะแบบธรรมดาที่มี แบบ ขวนขวายก็มีและแบบสัจจธรรมล้วนก็มี ทำไมจึงไม่ เรียงลำดับให้ผู้อ่านได้อ่านจากง่ายไปหายาก หรือ จากต่ำไปหาสูง เป็นต้นฯ ที่ไม่ได้เรียงลำดับ ไว้เช่นนั้น ก็เพราะว่าข้อความของธรรมะและเรื่องนั้นมี ใจความจบลงเฉพาะหน้าแต่ละหน้าอยู่แล้ว และ ถือว่าเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศทางความคิดไปใน ตัวด้วย หรือหากเป็นการไม่เหมาะสมประการใด โดย เป็นการบังอาจเกินควร หรือผิดพลาดบกพร่อง ประการใด ขอท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลายได้เมตตา อภัยแก่อาตมา ผู้มีสติปัญญาอันน้อยนิดนี้ด้วยเถิด

พระโพธิ์นันทมุนี

๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๑

สังเขปประวัติ

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล นับเป็นศิษย์อาวุโสรุ่นแรกสุดของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ ฝ่ายอรัญญาวาสีในยุคปัจจุบัน

พระเถระที่เป็นสหธรรมิก และมีอายุรุ่นเดียวกันกับ**หลวงปู่ดูลย์** ได้แก่ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** วัดป่าศาลวัน จ.นครราชสีมา และ**หลวงปู่ขาว อนาลโย** วัดถ้ำกลองเพล จ.อุดรธานี

ด้วยความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของ**หลวงปู่ดูลย์** ท่านจึงมีศิษย์สำคัญ ๆ หลายองค์ ศิษย์รุ่นแรก ๆ ก็มี **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** วัดป่าอุดมสมพร จ.สกลนคร **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** วัดป่าไม้ไคร้ธาราม จ.อุดรธานี **หลวงปู่สาม อภิภูจโน** วัดป่าไทรวิเวก จ.สุรินทร์ และ **พระเทพสุธาจารย์ (หลวงปู่โชติ คุณสมฺปนฺโน)** วัดวชิราลงกรณ์ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

สำหรับศิษย์อาวุโสของหลวงปู่คุณที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ พระวิสุทธิธรรมรังสี (หลวงพ่อเปลี่ยน โอภาโส) วัดป่าโยธาประสิทธิ์ จ.สุรินทร์ พระชินวงศาจารย์ วัดกระดิ่งทอง จ.บุรีรัมย์ หลวงพ่อสุวัจน์ สุวโจ วัดถ้ำศรีแก้ว จ.สกลนคร และพระโพธิ์นันทมุนี วัดบูรพาราม จ.สุรินทร์ เป็นต้น

หลวงปู่คุณ อตุโล เป็นพระอริยเจ้าที่มีคุณธรรมล้ำลึกท่านเน้นการปฏิบัติภาวนามากกว่าการเทศนาสั่งสอน สำหรับพระสงฆ์และญาติโยมที่เข้าไปกราบนมัสการและขอฟังธรรมะหลวงปู่มักจะให้ธรรมะสั้น ๆ แต่มีความหมายล้ำลึกสูงชั้นเสมอ ท่านจะเทศน์เรื่องจิตเพียงอย่างเดียว โดยจะย้าให้เราพิจารณาจิตในจิตอยู่เสมอ

หลวงปู่คุณ อตุโล เกิดปีชวด วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๔๓๑ ที่บ้านปราสาท ต.เจนิยง อ.เมือง จ.สุรินทร์ ท่านเกิดในตระกูล “เกษมสินธุ์” เป็นบุตรคนหัวปี ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๔ คน

เมื่ออายุ ๒๒ ปี หลวงปู่ได้อุปสมบทที่วัด
จุมพลสุทธาวาส อ.เมือง จ.สุรินทร์ โดยมีท่านพระครู
วิมลศีลพรต(ทอง) เป็นพระอุปัชฌาย์ ในพรรษาที่ ๖
หลวงปู่ได้เดินทางด้วยเท้าไปจังหวัดอุบลราชธานีพำนัก
อยู่ที่วัดสุทัศนาราม เพื่อเรียนปริยัติธรรม สอบได้นัก
ธรรมชั้นตรี แล้วเรียนบาลีไวยากรณ์ต่อถึงแปลมูล
กัจจายน์ได้

หลวงปู่ ได้รู้จักชอบพอกับหลวงปู่สิงห์ ขน
ตยาคโม ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักกันดีในนามของแม่ทัพ
ใหญ่แห่งกองทัพธรรม ในสายของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต
ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าทำการเผยแผ่ธรรมะ
ในสายพุทธโธ จนแพร่หลายมาตราบเท่าทุกวันนี้

ในปีที่ ๒ ที่หลวงปู่ไปพำนักอยู่ที่อุบลราชธานี
นั้น หลวงปู่มั่น ได้รุดงค์มาพำนักอยู่ที่วัดบูรพา ใน
เมืองอุบลราชธานี หลวงปู่ศุขลย์ และหลวงปู่สิงห์ สอง
สหายผู้ใคร่ธรรม ได้ไปกราบนมัสการและฟังธรรม

ของ**พระอาจารย์ใหญ่** เกิดความอัศจรรย์ใจและศรัทธาเป็นที่ยิ่ง จึงตัดสินใจเลิกละการเรียนด้านปริยัติธรรม แล้วออกธุดงค์ตามหลวงปู่มันต์ต่อไป นับเป็นศิษย์หลวงปู่มันต์ในสมัยแรก และได้ร่วมเดินธุดงค์ตาม**หลวงปู่มันต์**ไปในที่ต่าง ๆ อยู่ช้านปี

หลวงปู่ศุข เทียบธุดงค์หาความวิเวกตามป่าเขานานถึง ๑๙ ปี จึงได้รับคำสั่งจากผู้บัญชาการคณะสงฆ์ให้**หลวงปู่**เดินทางไปประจำอยู่จังหวัดสุรินทร์ เพื่อจัดการศึกษาด้านปริยัติธรรม และเผยแพร่ข้อปฏิบัติทางกัมมัฏฐานไปด้วยกัน หลวงปู่จึงได้ไปพำนักอยู่ประจำที่ **ที่วัดบูรพาราม** อ.เมือง จ.สุรินทร์ มาตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๗ จวบจนบั้นปลายชีวิตของท่าน

นับตั้งแต่บัดนั้นมา แสงแห่งรัศมีของพระธรรม ทั้งทางปริยัติและทางปฏิบัติ ก็เริ่มฉายแสงรุ่งเรืองตลอดมา โดย**หลวงปู่**รับภาระทั้งฝ่ายคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ บริหารงานพระศาสนาอย่างเต็ม

กำลังสามารถ ในปฏิบัติทาส่วนตัวของท่านนั้นไม่เคย
ละทิ้งกิจธุระดงค์ บำเพ็ญเพียรทางใจอย่างสม่ำเสมอ
ตลอดมา พร้อมทั้งอบรมทางสมาธิภาวนาแก่ผู้สนใจ
ปฏิบัติทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ด้วยเหตุที่หลวงปู่ มี
เมตตาธรรมสูงจึงช่วยสงเคราะห์บุคคลทั่วไปได้
อย่างกว้างขวางโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ

หลวงปู่มีสุขภาพอนามัยดีเป็นเยี่ยม แข็งแรง
ว่องไว ผิวพรรณผ่องใส มีเมตตาเป็นอารมณ์
สงบเสงี่ยม เยือกเย็นทำให้ผู้ใกล้ชิด และผู้ได้กราบไหว้
เกิดความเคารพเลื่อมใสศรัทธาอย่างสนิทใจ

หลวงปู่ศุขลย์ อดุล พระอริยเจ้าผู้ประเสริฐ
ได้ละเสีซึ่งสังขารเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๖ สิริ
รวมอายุได้ ๙๖ ปี กับ ๒๖ วัน พระอรหันตธาตุของ
ท่านได้เก็บรักษาไว้ให้สาธุชนได้สักการะที่พิพิธภัณฑ
กัมมัญฐาน ในบริเวณวัดบูรพาราม อ.เมือง จ.สุรินทร์
ส่วนคำสอนของหลวงปู่ ซึ่งเป็นคำสอนสั้น ๆ

และเจียบคมล้ำลึกนั้นท่านเจ้าคุณพระโพธิญาณมุนีได้รวบรวมและพิมพ์ไว้ในหนังสือ “หลวงปู่ฝากไว้” เล่มนี้ นับเป็นหนังสือที่มีคุณค่าแก่นักปฏิบัติธรรม และผู้สนใจทั่วไป

หลวงปู่ เน้นเรื่องการปฏิบัติภาวนา ให้พิจารณาจิตในจิต จนรู้แจ้ง ท่านเทศนาแต่เพียงสั้น ๆ แต่เจียบคม ท่านสอนว่า

“หลักธรรมที่แท้จริงคือจิต จิตของเราทุกคนนั้นแหละคือหลักธรรมสูงสุด ที่อยู่ในจิตใจเรา นอกจากนั้นแล้วมันไม่มีหลักธรรมใด ๆ เลย... ขอให้เลิกละการคิด และการอธิบาย เสียให้หมดสิ้น จิตในจิตก็จะเหลือแต่ความบริสุทธิ์ ซึ่งมีประจำอยู่แล้วในทุกคน.”

**บันทึกคติธรรม
และธรรมเทศนา**

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล

ธรรมะปฏิสันถาร

เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมหลวงปู่เป็นการส่วนพระองค์ เมื่อทั้งสองพระองค์ทรงถามถึงสุขภาพอนามัยและการอยู่สำราญแห่งอิริยาบถของหลวงปู่ ตลอดถึงทรงสนทนาธรรมกับหลวงปู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชปฤจฉาว่า “หลวงปู่ การละกิเลสนั้นควรละกิเลสอะไรก่อน”

“กิเลสทั้งหมดเกิดรวมอยู่ที่จิต ให้เพ่งมองดูที่จิตอันไหนเกิดก่อน ให้ละอันนั้นก่อน”

หลวงปู่ไม้อื่นสังขาร

ทุกครั้งที่สิ้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จ
เยี่ยมหลวงปู่ หลังจากเสร็จพระราชกรณียกิจในการ
เยี่ยมแล้ว เมื่อจะเสด็จกลับทรงมีพระดำรัสคำ
สุดท้ายว่า “ขออาราธนาหลวงปู่ดำรงชั้นธำมัญญ์อยู่เกินร้อยปี
เพื่อเป็นที่เคารพนับถือของปวงชนทั่วไป หลวงปู่รับ
ได้ไหม”

ทั้ง ๆ ที่พระราชดำรัสนี้เป็นสัมมาวาจาธรรม
ทรงประทานพรแก่หลวงปู่โดยพระราชอัธยาศัย หลวง
ปู่ก็ไม่กล้ารับ และไม่อาจฝืนสังขาร จึงถวายพระพร
ว่า

“อาตมาภาพรับไม่ได้หรอก แล้วแต่สังขาร
เขาจะเป็นไปของเขาเอง.”

ปรารภธรรมะเรื่องอริยสัจสี่

พระเถระฝ่ายกัมมัฏฐานเข้าถวายสักการะ
หลวงปู่ในวันเข้าพรรษาปี ๒๔๙๙ หลังฟังโอวาทและ
ข้อธรรมะอันลึกซึ้งข้ออื่น ๆ แล้วหลวงปู่สรุปใจความ
อริยสัจสี่ให้ฟังว่า

“จิตที่ส่งออกนอก	เป็นสมุทัย
ผลอันเกิดจากจิตที่ส่งออกนอก	เป็นทุกข์
จิตเห็นจิต	เป็นมรรค
ผลอันเกิดจากจิตเห็นจิต	เป็นนิโรธ.”

สิ่งที่อยู่เหนือคำพูด

อุบาสกผู้คงแก่เรียนคนหนึ่ง สนทนากับหลวงปู่ว่า “กระผมเชื่อว่า แม้ในปัจจุบันพระผู้ปฏิบัติถึงขั้นได้บรรลุมรรคผลนิพพานก็คงมีอยู่ไม่น้อย เหตุใดท่านเหล่านั้นจึงไม่แสดงตนให้ปรากฏ เพื่อให้ผู้สนใจปฏิบัติทราบว่าท่านได้บรรลุถึงคุณธรรมนั้น ๆ แล้ว เขาจะได้มีกำลังใจและมีความหวัง เพื่อเป็นพลังเร่งความเพียรในทางปฏิบัติในเต็มที่”

หลวงปู่พูดว่า....

“ผู้ที่เขาตรัสรู้แล้ว เขาไม่พูดว่าเขารู้แล้ว ซึ่งอะไร เพราะสิ่งนั้นมันอยู่เหนือคำพูดทั้งหมด.”

หลวงปู่เตือนพระผู้ประมาท

ภิกษุผู้อยู่ด้วยความประมาท คอยนับ
จำนวนศีลของตนแต่ในตำรา คือ มีความพอใจภูมิใจ
กับจำนวนศีลที่มีอยู่ในคัมภีร์ว่าตนนั้นมีศีลถึง ๒๒๗

“ส่วนที่ตั้งใจปฏิบัติให้ได้นั้น จะมีสักกี่ข้อ.”

จริง แต่ไม่จริง

ผู้ปฏิบัติกัมมัฏฐาน ทำสมาธิภาวนา เมื่อปรากฏผลออกมาในแบบต่าง ๆ ย่อมเกิดความสงสัยขึ้นเป็นธรรมดา เช่น เห็นนิมิตในรูปแบบที่ไม่ตรงกันบ้าง ปรากฏในอวัยวะร่างกายของตนเองบ้าง ส่วนมากมาราบเรียนหลวงปู่เพื่อให้ช่วยแก้ไข หรือแนะนำอุปนิสัยปฏิบัติต่อไปอีก มีจำนวนมากที่ถามว่า ภาวนาแล้วก็เห็น นรก สวรรค์ วิมานเทวดา หรือ ไม่ก็เป็นองค์พุทธรูปปรากฏอยู่ในตัวเรา สิ่งที่เราเหล่านี้เป็นจริงหรือ

หลวงปู่บอกว่า...

“ที่เห็นนั้น เขาเห็นจริง แต่สิ่งที่ถูกเห็น ไม่จริง.”

แนะวิธีละนิมิต

ถามหลวงปู่ต่อมาอีกว่า นิมิตทั้งหลายแหล่ หลวงปู่บอกว่ายังเป็นของภายนอกทั้งหมด จะเอามาทำอะไรยังไม่ได้ ถ้าติดอยู่ในนิมิตนั้นก็ยังอยู่แค่นั้น ไม่ก้าวต่อไปอีก จะเป็นด้วยเหตุที่กระผมอยู่ในนิมิตนี้มานานหรืออย่างไร จึงหลีกไม่พ้น นั่งภาวนาที่ไร พอจิตจะรวมสงบก็เข้าถึงภาวะนั้นทันที หลวงปู่โปรดได้แนะวิธีละนิมิตด้วยว่า ทำอย่างไรจึงจะได้ผล

หลวงปู่พูดว่า....

“เออ นิมิตบางอย่างมันก็สนุกดี น่าเพลิดเพลิน อยู่หรอก แต่ถ้าติดอยู่แค่นั้นมันก็เสียเวลาเปล่า วิธีละได้ง่าย ๆ ก็คือ อย่าวางใจไปดูสิ่งที่ถูกเห็นเหล่านั้น ให้ดูผู้เห็น แล้วสิ่งที่ไม่อยากเห็นก็จะหายไปเอง.”

เป็นของภายนอก

เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๒๔ หลวงปู่อยู่
ในงานประจำปีวัดธรรมมงคล สุขุมวิท กรุงเทพฯ
มีแม่ชีพราหมณ์หลายคนจากวิทยาลัยครูพากันเข้าไป
ทำนองรายงานผลของการปฏิบัติวิปัสสนาให้หลวงปู่
ฟังว่า เขานั่งวิปัสสนาจนจิตสงบแล้วเห็นองค์
พระพุทธรูปอยู่ในหัวใจของเขา บางคนว่า ได้เห็น
สวรรค์ วิมานของตัวเองบ้าง บางคนว่าเห็นพระ
จุฬามณีเจดีย์สถานบ้าง พร้อมทั้งภูมิใจว่า เขา
วาสนาดี ทำวิปัสสนาได้สำเร็จ

หลวงปู่อธิบายว่า....

สิ่งที่ปรากฏเห็นทั้งหมดนั้น ยังเป็นของ
ภายนอกทั้งสิ้น จะนำเอามาเป็นสาระที่พึ่งอะไรยัง
ไม่ได้หรอก.”

หยุดเพื่อรู้

เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๐๗ มีพระสงฆ์หลายรูป ทั้งฝ่ายปริยัติและฝ่ายปฏิบัติ ได้เข้ากราบหลวงปู่เพื่อรับโอวาทและรับฟังการแนะนำแนวทางธรรมะที่จะพากันออกเผยแผ่ธรรมทูตครั้งแรกหลวงปู่แนะนำวิธีอธิบายธรรมะขั้นปรมัตถ์ ทั้งเพื่อสอนผู้อื่นและเพื่อปฏิบัติตนเอง ให้เข้าถึงสัจธรรมนั้นด้วย ลงท้ายหลวงปู่ได้กล่าวปรัชญาธรรมไว้ให้คิดด้วยว่า

คิดเท่าไร ๆ ก็ไม่รู้

ต่อเมื่อหยุดคิดได้จึงรู้

แต่ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้.”

ทิ้งส่งเสริมทิ้งทำลาย

กาลครั้งนั้น หลวงปู่ได้ให้โอวาทเตือนพระ
ธรรมทูตครั้งแรกมีใจความตอนหนึ่งว่า

“ท่านทั้งหลาย การที่จะออกจาริกไปเพื่อ
เผยแผ่ประกาศพระศาสนานั้น เป็นได้ทั้งส่งเสริมพระ
ศาสนาและทำลายพระศาสนา ที่ว่าเช่นนี้เพราะ องค์
ธรรมทูตนั้นแหละตัวสำคัญ คือ เมื่อไปแล้วประพฤติ
ตัวเหมาะสม มีสมณสัญญาจริยาวัตรตรงตามสมณ
วิสัย ผู้พบเห็น หากยังไม่เลื่อมใสก็จะเกิดความเลื่อม
ใสขึ้น ส่วนผู้ที่เลื่อมใสแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความเลื่อมใสยิ่ง
ขึ้นเข้าไปอีก ส่วนองค์ที่มีความประพฤติและวางตัว
ตรงกันข้ามนี้ย่อมทำลายผู้ที่เลื่อมใสแล้วให้ถอย
ศรัทธาลง สำหรับผู้ที่ยังไม่เลื่อมใสเลย ก็ยิ่งถอยห่าง
ออกไปอีก จึงขอให้ทุกท่านจงเป็นผู้พร้อมไปด้วยความ
รู้และความประพฤติไม่ประมาท สอนเขาอย่างไร
ตนเองต้องทำอย่างนั้นให้ได้เป็นตัวอย่างด้วย.”

เมื่อถึงปรมาตถ์แล้วไม่ต้องการ

ก่อนเข้าพรรษาปี ๒๔๙๖ หลวงพ่อเถาะ ซึ่ง
เป็นญาติของหลวงปู่ และบวชเมื่อวัยชราแล้ว ได้ออก
ธุดงค์ติดตามท่านอาจารย์เทศก์ ท่านอาจารย์สาม ไป
อยู่จังหวัดพังงาหลายปี กลับมาเยี่ยมมนัสการหลวงปู่
เพื่อศึกษาข้อปฏิบัติทางกัมมัฏฐานต่อไปอีกจนเป็นที่
พอใจแล้ว หลวงพ่อเถาะพูดตามประสาความคุ้นเคย
ว่า หลวงปู่สร้างโบสถ์ ศาลา ได้ใหญ่โตสวยงามอย่างนี้
คงจะได้บุญได้กุศลอย่างใหญ่โตทีเดียว

หลวงปู่ตอบว่า....

ที่เราสร้างนี้ก็เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
ประโยชน์สำหรับโลก สำหรับวิทยาศาสตร์เท่านั้นแหละ
ถ้าพูดถึงเอาบุญเราจะเอาบุญอะไรอย่างนี้.”

เป็นการตัดนิสัยหรือเปล่า

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองผ่านพ้นไปแล้วเป็นเวลา ๖ ปี ผลได้ที่สงครามฝากไว้ให้ก็คือ ความยากจนข้นแค้นแสนเข็ญด้วยขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค ได้แผ่ปกคลุมไปทั่วทุกหย่อมหญ้า โดยเฉพาะเครื่องนุ่มห่ม ขาดแคลนอย่างยิ่ง พระเณรในวัดต่าง ๆ มีสบงจีวรชุดเดียวกับบุญหนักหนาแล้ว พวกเราเป็นสามเณรอยู่กับหลวงปู่หลายรูป

วันหนึ่ง สามเณรพรหม ซึ่งเป็นหลานหลวงปู่รูปหนึ่งด้วย เขาเห็นสามเณรชุมพลห่มจีวรใหม่และสวย จึงถามว่า จีวรนี้ท่านได้แต่ไหนมา เณรชุมพลตอบว่าเราเข้าไปทำวาระถวายหลวงปู่ หลวงปู่เห็นของเราขาด ท่านจึงประทานมาให้ผืนหนึ่ง

เมื่อถึงวาระเณรพรหม จึงห่มจีวรขาดไปนวดเท้าหลวงปู่ด้วยคิดว่าจะได้อย่างเขาบ้าง พอเสร็จวาระกำลังจะออกมาหลวงปู่เห็นจีวรขาด คงจะสงสารหลานอย่างจับใจ จึงลุกไปเปิดตู้หีบเอาของมายื่นให้ พร้อมกับสั่งว่า

“นี่เอาไปเย็บให้ดี อย่าห่มทั้งที่ขาดอย่างนี้”

สามเณรพรหมต้องจำใจรับด้ายกับเข็มจากหลวงปู่อย่างรวดเร็ว ด้วยความผิดหวัง.

ทุกข์เพราะอะไร

สุภาพสตรีวัยเลขกลางคนผู้หนึ่ง เข้า
นมัสการหลวงปู่พรรณาถึงฐานะของตนว่าอยู่ใน
ฐานะที่ดี ไม่เคยขาดแคลนสิ่งใดเลย มาเสียใจกับ
ลูกชายที่สอนไม่ได้ ไม่อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดี ตก
อยู่ภายใต้อำนาจอบายมุขทุกอย่าง ทำลายทรัพย์สิน
สมบัติและจิตใจของพ่อแม่จนเหลือที่จะทนได้ ขอ
ความกรุณาหลวงปู่ให้ช่วยแนะนำอุปายบรรเทาทุกข์ และ
แก้ไขให้ลูกชายพ้นจากอบายมุขนั้นด้วย

หลวงปู่แนะนำสั่งสอนไปตามเรื่องราวนั้น ๆ
ตลอดถึงแนะนำอุปายทำใจให้สงบ รู้จักปล่อยวางให้เป็น
เมื่อสุภาพสตรีนั้นกลับไปแล้ว หลวงปู่
ปรารภธรรมะให้ฟังว่า

“คนสมัยนี้ เขาเป็นทุกข์เพราะความคิด.”

อุทานธรรม

หลวงปู่กล่าวธรรมกถาต่อมาอีกว่า สมบัติ
พัสถานทั้งหลายมันมีประจำอยู่ในโลกนี้มาแล้วอย่าง
สมบูรณ์ ผู้ที่ขาดปัญญาและไร้ความสามารถ ก็ไม่
อาจจะแสวงหาเพื่อยึดครองสมบัติเหล่านั้นได้ ย่อม
ครองตนอยู่ด้วยความผิดเคืองและลำบากชั้นนี้ ส่วน
ผู้ที่มีปัญญามีความสามารถ ย่อมแสวงหาทรัพย์
สมบัติของโลกไว้ได้อย่างมากมาย อำนวยความ
สะดวกสบายแก่ตนได้ทุกกรณี ส่วนพระอริยเจ้าทั้ง
หลายท่านพยายามดำเนินตนเพื่อออกจากสิ่งเหล่านี้นั้นทั้งหมด ไปสู่ภาวะแห่งความไม่มีอะไรเลย เพราะว่า

“ในทางโลก มี สิ่งที่มี ส่วนในทางธรรม มี
สิ่งที่ไม่มี.”

อุทานธรรมต่อมา

เมื่อแยกพันธะแห่งความเกี่ยวเนื่องจิตกับ
สรรพสิ่งทั้งปวงได้แล้ว จิตก็หมดพันธะกับเรื่องโลกร
รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส จะดีหรือเลว มันขึ้นอยู่กับ
จิตที่ออกไปปรุงแต่งทั้งหมด และจิตที่ขาดปัญญา
ย่อมเข้าใจผิด เมื่อเข้าใจผิด ก็หลงอยู่ภายใต้อำนาจ
ของเครื่องร้อยรัดทั้งหลาย ทั้งทางกายและทางใจ
อันโทษทัณฑ์ทางกายอาจมีคนอื่นช่วยปลดปล่อยได้
บ้าง ส่วนโทษทางใจ มีกิเลสตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด
ไว้นั้น ต้องรู้จักปลดปล่อยตนด้วยตนเอง

**“พระอริยเจ้าทั้งหลาย ท่านพ้นแล้วจาก
โทษทั้งสองทางความทุกข์จึงครอบงำไม่ได้.”**

อุทานธรรมข้อต่อมา

เมื่อบุคคลปลงผม หนวด เคราออกหมดแล้ว และได้ครองผ้ากาสาวพัสตร์เรียบร้อยแล้ว ก็นับว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นภิกษุได้ แต่ยังเป็นได้เพียงแต่ภายนอกเท่านั้น ต่อเมื่อเขาสามารถปลงสิ่งที่รกรุงรังทางใจ อันได้แก่อารมณ์ตกต่ำทางใจได้แล้ว ก็ชื่อว่าเป็นภิกษุในภายในได้

ศิระที่ปลงผมหมดแล้ว สัตว์เลื้อยคลาน เล็กน้อย เช่น เหา ย่อมอาศัยอยู่ไม่ได้ฉันใด จิตที่พ้นจากอารมณ์ ขาดจากการปรุงแต่งแล้ว ทุกข์ก็อาศัยอยู่ไม่ได้ฉันนั้น ผู้มีปกติเป็นอยู่อย่างนี้ ควรเรียกเอาว่า “เป็นภิกษุแท้.”

พุทธโธเป็นอย่างไร

หลวงปู่ได้รับนิมนต์ โปรดญาติโยมที่
กรุงเทพฯ เมื่อ ๓๑ มีนาคม ๒๕๒๑ ในช่วงสนทนา
ธรรม ญาติโยมสงสัยว่าพุทธโธ เป็นอย่างไร หลวงปู่
ได้เมตตาตอบว่า

เวลาภาวนาอย่างสงจิตออกนอก ความรู้
อะไรทั้งหลายทั้งปวงอย่าไปยึด ความรู้ที่เราเรียนกับ
ตำหรับตำรา หรือจากครูบาอาจารย์ อย่าเอามา
ยุ่งเลย ให้ตัดอารมณ์ออกให้หมด แล้วก็ภาวนาไปให้
มันรู้ รู้จากจิตของเรานั้นแหละ เมื่อจิตของเราสงบ
เราจะรู้เอง ต้องภาวนาให้มาก ๆ เข้า เวลานั้นจะเป็น
จะเป็นของมันเอง ความรู้อะไร ๆ ให้มันออกจากจิต
ของเรา

ความรู้ที่ออกจากจิตที่สงบนั้นแหละเป็น

ความรู้ที่ลึกซึ้งถึงที่สุด ให้มันรู้ออกจากจิตเองนั่นแหละมันดี คือจิตมันสงบ

ทำจิตให้เกิดอารมณ์อันเดียว อย่าส่งจิตออกนอก ให้จิตอยู่ในจิต และให้จิตภาวนาเอาเอง ให้จิตเป็นผู้บริกรรมพุทโธ พุทโธ อยู่นั่นแหละ แล้วพุทโธนั่นแหละจะผุดขึ้นในจิตของเรา เราจะได้รู้จักว่าพุทโธ นั้นเป็นอย่างไร แล้วรู้เอง....เท่านั้นแหละ ไม่มีอะไรมากมาย

(ถอดจากเทป)

อยากได้ของดี

เมื่อต้นเดือนกันยายน ๒๕๒๖ คณะแม่บ้านมหาดไทยโดยมีคุณหญิง จวบ จิรโรจน์ เป็นหัวหน้าคณะ ได้นำคณะแม่บ้านมหาดไทยไปบำเพ็ญสังฆกรรมที่ทางภาคอีสาน ได้ถือโอกาสแวะนมัสการหลวงปู่ เมื่อเวลา ๑๘.๒๐ น.

หลังจากกราบนมัสการและถามถึงอาการสบายของหลวงปู่และรับวัตถุมงคลเป็นที่ระลึกจากหลวงปู่แล้ว เห็นว่าหลวงปู่ไม่ค่อยสบาย ก็รีบออกมา แต่ก็ยังมีสุขภาพสตรีท่านหนึ่งถือโอกาสพิเศษกราบหลวงปู่ว่า ดิฉันขอของดีจากหลวงปู่ด้วยเถอะเจ้าค่ะ

หลวงปู่จึงเจริญพรว่า ของดีก็ต้องภาวนาเอาจึงจะได้ เมื่อภาวนาแล้ว ใจก็สงบ กาย วาจา ก็

สงบ แล้วกายก็ดี วาจา ใจ ก็ดี เราก็ออยู่ดีมีความสุขเท่านั้น
เอง

ดิฉันมีภาระมาก ไม่มีเวลาจะนั่งภาวนาได้งาน
ราชการเต็มวันี่รัดตัวมากเหลือเกิน มีเวลาที่ไหน
มาภาวนาได้คะ

หลวงปู่จึงต้องอธิบายให้ฟังว่า....

“การภาวนาต้องกำหนดดูที่ลมหายใจ ถ้ามี
เวลาสำหรับหายใจ ก็ต้องมีเวลาสำหรับภาวนา.”

มี แต่ไม่เอา

ปี ๒๕๒๒ หลวงปู่ไปพักผ่อน และเยี่ยม
พระอาจารย์สมชายที่วัดเขาสุกิม จังหวัดจันทบุรี ขณะ
เดียวกันก็มีพระเถระอาวุโสรูปหนึ่งจากกรุงเทพฯ คือ
พระธรรมวรลังการ วัดบุปผาราม เจ้าคณะภาค
ทางภาคใต้ได้ไปอยู่ฝึกกัมมัฏฐานเมื่อวัยชราแล้ว เพราะ
มีอายุอ่อนกว่าหลวงปู่เพียงปีเดียว

เมื่อท่านทราบว่าหลวงปู่เป็นพระฝ่ายกัมมัฏฐาน
อยู่แล้ว ท่านจึงสนใจและศึกษาถามถึงผลของการปฏิบัติ
ทำนองสนทนาธรรมกันเป็นเวลานาน และกล่าวถึงภาระ
ของท่านว่า มัวแต่ศึกษาและบริหารงานการคณะสงฆ์มา
ตลอดวัยชรา แล้วก็สนทนาข้อกัมมัฏฐานกับหลวงปู่เป็นเวลา
นาน ลงท้ายถามหลวงปู่สั้น ๆ ว่า ท่านยังมีโกรธอยู่ไหม

หลวงปู่ตอบเร็วว่า....

“มี แต่ไม่เอา.”

รู้ให้พร้อม

ระหว่างที่หลวงปู่อยู่รักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์นั้น มีผู้ไปกราบนมัสการและฟังธรรมเป็นจำนวนมาก คุณบำรุงศักดิ์ กองสุข เป็นผู้หนึ่งที่สนใจในการปฏิบัติสมาธิภาวนานัยว่าเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อสอนอง กตปุญโญ แห่งวัดสังฆทาน จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นวัดปฏิบัติที่เคร่งครัดฝ่ายธุดงค์กัมมัฏฐานในยุคปัจจุบัน ได้ปรารภการปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ ถึงเรื่องการละกิเลสว่า “หลวงปู่ครับ ทำอย่างไรจึงจะตัดความโกรธให้ขาดได้”

หลวงปู่ตอบว่า....

“ไม่มีใครตัดให้ขาดได้หรอก มีแต่รู้ทัน เมื่อรู้ทันมันก็ดับไปเอง.”

ไม่ตามใจผู้ถาม

ผู้ที่อยู่เฝ้ารักษาพยาบาลหลวงปู่ ที่โรงพยาบาลจุฬาฯ ในรอบดึกมีจำนวนหลายท่านด้วยกัน เขาเหล่านั้นมีความสงสัยและอัศจรรย์ใจอย่างยิ่ง โดยที่สังเกตเห็นว่า บางวันพอเวลาดึกสงบดตีหนึ่ง ผ่านไปแล้ว ได้ยินหลวงปู่อธิบายธรรมะนาน ประมาณสิบกว่านาที แล้วสวดยथाให้พร ทำเหมือนหนึ่งมีผู้มารับฟังอยู่เฉพาะหน้าเป็นจำนวนมาก ครั้นจะถามพฤติการณ์ที่หลวงปู่ทำเช่นนั้นก็ไม่กล้าถาม ต่อเมื่อเห็นหลวงปู่ทำเช่นนั้นหลายครั้ง ก็ทนสงสัยไม่ได้ จึงพากันถามหลวงปู่ตามลักษณะการณ์นั้น

หลวงปู่จึงบอกว่า....

“ความสงสัยและคำถามเหล่านี้ มันไม่ใช่เป็นแนวทางปฏิบัติธรรม.”

ประหยัดคำพูด

คณะปฏิบัติธรรมจากจังหวัดบุรีรัมย์หลายท่าน มีร้อยตำรวจเอกบุลชัย สุขคนธมัต อัยการจังหวัด เป็นหัวหน้ามากราบหลวงปู่เพื่อฟังข้อปฏิบัติธรรม และเรียนถามถึงวิธีปฏิบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งส่วนมากก็เคยปฏิบัติกับครูบาอาจารย์แต่ละองค์มาแล้ว และแสดงแนวทางปฏิบัติไม่ค่อยจะตรงกัน เป็นเหตุให้เกิดความสงสัยยิ่งขึ้น จึงขอกราบเรียนหลวงปู่โปรดช่วยแนะแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง และทำได้ง่ายที่สุด เพราะหาเวลาปฏิบัติธรรมได้ยาก หากได้วิธีที่ง่าย ๆ แล้วก็จะเป็นการถูกต้องอย่างยิ่งฯ

หลวงปู่บอกว่า...

“ให้ดูจิต ที่จิต.”

ง่าย แต่ทำได้ยาก

คณะของคุณดวงพร ธารีฉัตร จากสถานีวิทย
ทหารอากาศ ๐๑ บางซื่อ นำโดย คุณอาคม ทันนิเทศ
เดินทางไปถวายผ้าป่าและกราบนมัสการครูบาอาจารย์
ตามสำนักต่าง ๆ ทางภาคอีสานได้แวะกราบนมัสการ
หลวงปู่ หลังจากถวายผ้าป่า ถวายจตุปัจจัยไทยทานแต่
หลวงปู่ และรับวัตถุมงคลเป็นที่ระลึกจากท่านแล้ว ต่าง
คนต่างก็ออกไปตลาดบ้าง พักผ่อนตามอรัญวาสีบ้าง

มีอยู่กลุ่มหนึ่งประมาณ สี่ห้าคน เข้าไปกราบ
ขอให้หลวงปู่แนะนำวิธีปฏิบัติง่าย ๆ เพื่อแก้ไขความ
ทุกข์ความกลุ้มใจ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเป็นประจำ ว่าควร
ปฏิบัติอย่างไรจึงได้ผลเร็วที่สุด

หลวงปู่บอกว่า....

“อย่าส่งจิตออกนอก”

ทิ้งเสีย

สุภาพสตรีท่านหนึ่ง เป็นชนชั้นครูบาอาจารย์ เมื่อฟังธรรมปฏิบัติจากหลวงปู่จบแล้ว ก็อยากทราบถึงวิธีไว้ทุกข์ที่ถูกต้องตามธรรมเนียม เขาจึงพูดปรารภต่อไปอีกว่า คนสมัยนี้ไว้ทุกข์ไม่ค่อยจะถูกต้องและตรงกัน ทั้ง ๆ ที่สมัย ร.๖ ท่านทำไว้เป็นแบบอย่างดีอยู่แล้ว เช่นเมื่อญาติพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่ถึงแก่กรรมลง ก็ให้ไว้ทุกข์ ๗ วันบ้าง ๕๐ บ้าง ๑๐๐ วันบ้าง แต่ปรากฏว่าคนทุกวันนี้ ทำอะไรรู้สึกว่่าลั้กลั่นกันไม่เป็นระเบียบ ดิฉันจึงขอเรียนถามหลวงปู่ว่า การไว้ทุกข์ที่ถูกต้องนั้น ควรไว้อย่างไรเจ้าคะ

หลวงปู่บอกว่า....

“ทุกข์ ต้องกำหนดรู้ เมื่อรู้แล้วให้ละเสีย
ไปไว้มันทำไม”

จริงตามความเป็นจริง

สุภาพสตรีชาวจีนคนหนึ่ง ถวายสักการะ
แต่หลวงปู่แล้ว เขากราบเรียนว่า ดิฉันจะต้องไป
อยู่ที่อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อทำมา
ค้าขายอยู่ใกล้ญาติทางโน้น ที่นี้บรรดาญาติ ๆ ก็
เสนอแนะว่า ควรจะขายของชนิดนั้นบ้าง ชนิดนี้บ้าง
ตามแต่เขาจะเห็นดีว่าอะไรขายได้ดี ดิฉันยังมีความ
ลังเลใจ ตัดสินเอาเองไม่ได้ว่าจะเลือกขายของอะไร
จึงให้หลวงปู่ช่วยแนะนำด้วยว่า จะให้ดิฉันขายอะไร
จึงจะดีเจ้าคะ

“ขายอะไรก็ดีทั้งนั้นแหละ ถ้ามีคนซื้อ”

ไม่ได้ตั้งจุดหมายไว้

เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๒๒ คณะนายทหารประมาณ ๑๐ กว่านาย เข้านมัสการหลวงปู่เมื่อเวลาค่ำแล้ว ก็จะเดินทางต่อเข้ากรุงเทพฯ ในคณะของนายทหารเหล่านั้น มียศพลโทสองท่านหลังจากสนทนากับหลวงปู่เป็นเวลาพอสมควรแล้ว ก็ถอดเอาพระเครื่องจากคอของแต่ละท่านรวมใส่ในพานถวายให้หลวงปู่ช่วยอธิษฐานแผ่เมตตาปลั่งจิตให้ท่านก็อนุโลมตามความประสงค์แล้วก็มอบให้คืนไป นายพลท่านหนึ่งถามว่า ทราบว่ามีเหรียญหลวงปู่ออกมาหลายรุ่นแล้ว อยากถามหลวงปู่ว่ามีรุ่นไหนตั้งบ้าง

หลวงปู่ตอบว่า....

“ไม่มีตั้ง”

คนละเรื่อง

มีชายหนุ่มจากต่างจังหวัดไกลสามสี่คนเข้าไปหาหลวงปู่ ขณะที่ท่านนั่งพักผ่อนอยู่ที่มุขศาลาการเปรียญ ดูอาการปฏิกิริยาของเข้าแล้วคงคุ้นเคยกับพระนักเลงองค์ใดองค์หนึ่งมาก่อนแล้ว สังเกตจากการนั่ง การพูด เขานั่งตามสบาย พูดถาพถนัด ยิ่งกว่านั้นเขาคงเข้าใจว่าหลวงปู่องค์นี้คงสนใจกับเรื่องเครื่องรางของขลังอย่างดี เขาพูดถึงชื่อเกจิอาจารย์อื่นๆ ว่า ให้ขอดีของวิเศษแก่ตนหลายอย่าง ในที่สุดก็จัดเอาของมาอวดกันเองต่อหน้าหลวงปู่คนหนึ่งมีเขี้ยวหมูตัน คนหนึ่งมีเขี้ยวเสือ อีกคนมีนอแรด ต่างคนต่างอวดอ้างว่าของตนดีวิเศษอย่างนั้นอย่างนี้ มีคนหนึ่งเอ่ยว่า หลวงปู่อะ อย่างไหนแน่ดีวิเศษกว่ากันอะ

หลวงปู่ก็อารมณ์รึ้นเป็นพิเศษยิ้ม ๆ แล้วว่า...

“ไม่มีดี ไม่มีวิเศษอะไรหรอก เป็นของสัตว์เดียรัจฉานเหมือนกัน”

ปรารภธรรมะให้ฟัง

คราวหนึ่ง หลวงปู่กล่าววปรารภพระธรรมให้ฟังว่า เราเคยตั้งสัจจะจะอ่านพระไตรปิฎกจนจบ ในพรรษาที่ ๒๔๙๕ เพื่อสำรวจดูว่าจุดจบของพระพุทธศาสนาอยู่ตรงไหน ที่สุดแห่งสังฆธรรม หรือ ที่สุดของทุกข์นั้นอยู่ตรงไหน พระพุทธองค์ทรงกล่าวสรุปไว้ว่าอย่างไร ครั้นอ่านไป ตริตรองไปกระทั่งถึงจบ ก็ไม่เห็นตรงไหนที่มีสัมผัสอันลึกซึ้งถึงจิตของเรา ให้ตัดสินใจได้ว่า นี่คือที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ ที่สุดแห่งมรรคผล หรือที่เรียกวานิพพาน

มีอยู่ตอนหนึ่ง คือ ครั้งนั้นพระสารีบุตรออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ ๆ พระพุทธเจ้าตรัสถามขิงสนทนาธรรมว่า สารีบุตรสีผิวของเธอผ่องใสยิ่งนัก วรรณะของเธอหมดจดผุดผ่องยิ่งนัก อะไรเป็นวิหารธรรมของเธอ พระสารีบุตรกราบทูลว่า “**ความว่างเปล่าเป็นวิหารธรรมของข้าพระองค์**” (สุญญตา)

ก็เห็นมีเพียงแค่นี้แหละ ที่มาสัมผัสจิตของเรา.

แนะนำตามวิถีสุนานะ

พระอาจารย์สุจินต์ สุจินโณ จบนิติฯ จาก
ธรรมศาสตร์นานแล้ว มีความเลื่อมใสในทางปฏิบัติ
ธรรม เคยไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์หลวงปู่หลุย เป็น
เวลาหลายปี ต่อมาเมื่อได้ยินกิตติศัพท์หลวงปู่ดุลย์
จึงลาหลวงปู่หลุยมาปฏิบัติกับหลวงปู่ ตลอดถึงขอ
บรรพชาอุปสมบทอยู่ตลอดมา อยู่กับหลวงปู่พอ
สมควรแก่ความต้องการแล้ว จึงกราบลาเพื่อเดิน
ทางธุดงค์วิเวกต่อไป

หลวงปู่แนะนำว่า...

“เรื่องของพระวินัยนั้น ให้ศึกษาอ่านตำรับ
ตำราให้เข้าใจให้ถูกต้องทุกข้อมูล เพื่อปฏิบัติไม่ให้ผิด
ส่วนธรรมะนั้นถ้าอ่านมากก็จะมีวิตกวิจารณ์มาก จึง
ไม่ต้องอ่านก็ได้ ขอให้ตั้งใจปฏิบัติเอาเพียงอย่าง
เดียวก็พอ.”

แนะนำหลวงตาแนน

หลวงตาแนน บวชเมื่อวัยเลขกลางคนไปแล้ว หนังสือก็อ่านไม่ออกสักตัว ภาษากลางก็พูดไม่ได้สักคำ ตีอย่างเดียว คือ เป็นคนตั้งใจดี ขยันปฏิบัติกิจวัตร ไม่ขาดตกบกพร่อง ว่าง่ายสอนง่าย เมื่อเห็นพระรูปอื่นเขาออกไปจุดงค์ หรืออยู่กับสำนักปฏิบัติกับครูบาอาจารย์อื่น ๆ ก็อยากจะไปกับเขาด้วย จึงไปลาหลวงปู่ เมื่อหลวงปู่อนุญาตแล้ว หลวงตาแนนกลับวิตกว่า กระทบไม่รู้หนังสือ ไม่รู้ภาษาพูดเขา จะปฏิบัติเขาได้อย่างไร

หลวงปู่แนะนำว่า...

“การปฏิบัติ ไม่ได้เกี่ยวกับอักษรพยัญชนะ หรือคำพูดอะไรหรอก ที่รู้ว่าตนไม่รู้ก็ดีแล้ว วิธีปฏิบัติในส่วนวินัยนั้น ให้พยายามดูแบบอย่างเขา แบบอย่างครูบาอาจารย์ผู้นำ อย่าทำให้ผิดแผกจากท่าน ส่วนธรรมะให้ดูที่จิตของตัวเอง ปฏิบัติที่จิต เมื่อเข้าใจจิตแล้วอย่างอื่นก็เข้าใจได้เอง.”

ภาวะและปัญหาประจำ

การปกครองและการบริหารหมู่คณะใหญ่นอกจากจะต้องแก้ปัญหาเล็กใหญ่อื่นๆแล้ว ก็มีปัญหาคาดแคลนพระเจ้าอาวาส เราเคยได้ยินแต่การแย่งเป็นสมภารกัน แต่ลูกศิษย์หลวงปู่ นั้น ต้องปลอมตัวต้องบังคับให้เป็นไปสมภาร ไม่เว้นแต่ปีที่มีญาติโยมยกขบวนมาขอให้หลวงปู่ส่งพระไปเป็นเจ้าอาวาสเมื่อหลวงปู่เห็นว่าองค์ไหนสมควรไปก็ขอร้องให้ไป ส่วนมากเมื่อไม่ยอมไปก็มักจะอ้างว่ากระผมก่อสร้างไม่เก่ง อบรมไม่เป็น เทศน์ไม่ได้ ประชาสัมพันธ์หรือรับแขกไม่คล่อง เป็นต้น จึงยังไม่อยากจะไป

หลวงปู่ก็สอนว่า...

“สิ่งเหล่านั้นไม่จำเป็นเท่าไรหรอก เรามีหน้าที่ปฏิบัติกิจวัตรเท่านั้นเอง บิณฑบาต ฉันทน์ แล้วก็นั่งภาวนา เติบจงกรม ทำความสะอาดลานวัด เสร็จครัดตามธรรมวินัย แค่นี้ก็พอแล้ว การก่อสร้างอะไร ๆ มันแล้วแต่ญาติโยม เขาจะทำหรือไม่ทำแล้วแต่เขา.”

ปรารภธรรมะให้ฟัง

หลวงปู่สร่งน้ำวันละหนึ่งครั้ง เวลาบ่ายห้าโมง เฉพาะน้ำร้อนที่ผสมให้อุ่นแล้วกระทำอยู่อย่างนี้จนตลอดอายุขัยของท่านโดยมีพระเณรผู้อยู่รับใช้ช่วยสร่งถวายท่าน หลังจากเช็ดตัวแห้งดี จิตใจปลอดโปร่งแล้ว ท่านมักจะปรารภธรรมะให้ฟัง แล้วแต่จะมีข้อธรรมะข้อใดปรากฏขึ้นในขณะนั้น เช่น ครั้งหนึ่งท่านปรารภว่า

“ภิกษุเรา ถ้าปลุกความยินดีในเพศภาวะของตนแล้วก็จะมีแต่ความสุข เยือกเย็น ถ้าตัวเองอยู่ในเพศภิกษุ แต่กลับไปยินดีในเพศอื่น ภาวะอื่น ความทุกข์ก็จะทับถมอยู่ร่ำไป หยุดกระหาย หยุดแสวงหาได้ นั่นคือภิกษุภาวะโดยแท้ ความเป็นพระนั้น ยิ่งจน ยิ่งมีความสุข.”

ปรารภธรรมะให้ฟัง

จบพระไตรปิฎกหมดแล้ว จำพระธรรมได้
มากหลายพูดเก่ง อธิบายได้อย่างซาบซึ้ง มีคน
เคารพนับถือมาก ทำการก่อสร้างวัตถุไว้ได้อย่าง
มากมาย หรือสามารถอธิบายถึง อนิจจัง ทุกขัง
อนันตา ได้อย่างละเอียดแค่ไหนก็ตาม

ถ้ายังประมาทอยู่ ก็นับว่ายังไม่ได้รับ
รสชาติของพระศาสนา แต่ประการใดเลย เพราะ
สิ่งเหล่านี้ยังเป็นของภายนอกทั้งนั้นเมื่อพูดถึง
ประโยชน์ก็เป็นประโยชน์ภายนอก คือ เป็นไปเพื่อ
สงเคราะห์สังคมเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น เพื่อ
สงเคราะห์อนุชนรุ่นหลัง หรือเป็นสัญลักษณ์ของ
ศาสนวัตถุ ส่วนประโยชน์ของตอนที่แท้จริง คือ ความ
พ้นทุกข์ “จะพ้นทุกข์ได้ก็ต่อเมื่อรู้จักหนึ่ง.”

คิดไม่ถึง

สำนักปฏิบัติแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสาขาของหลวงปู่
นั่นเอง อยู่ด้วยกันเฉพาะพระประมาณห้าหกรูป อยาก
จะเคร่งครัดเป็นพิเศษ ถึงขั้นสมาทานไม่พูดจากันตลอด
พรรษา คือ ไม่ให้มีเสียงเป็นคำพูดออกจากปากใคร
ยกเว้นการสวดมนต์ทำวัตร หรือสวดปาฏิโมกข์เท่านั้น
ครั้งออกพรรษาแล้ว พวกกันไปกราบหลวงปู่เล่าถึงการ
ปฏิบัติอย่างเคร่งของพวกตนว่า นอกจากปฏิบัติข้อวัตร
อย่างอื่นแล้ว สามารถหยุดพูดได้ตลอดพรรษาอีกด้วย

หลวงปู่ฟังแล้วยิ้มหน่อยหนึ่ง พูดว่า...

“ดีเหมือนกัน เมื่อไม่พูดก็ไม่มีโทษทางวาจา
แต่ที่ว่าหยุดพูดได้นั้น เป็นไปไม่ได้หรอก นอกจากพระ
อริยบุคคลผู้เข้าในโรธสมาบัติชั้นละเอียด ดับสัญญา
เวทนาเท่านั้นแหละที่ไม่พูดได้ นอกนั้นพูดทั้งวันทั้งคืน
ยิ่งพวกที่ตั้งปฏิญาณว่า ไม่พูดนั้นแหละยิ่งพูดมากกว่า
คนอื่น เพียงแต่ไม่ออกเสียงให้คนอื่นได้ยินเท่านั้นเอง.”

อย่าตั้งใจไว้ผิด

นอกจากหลวงปู่จะนำปรัชญาธรรมที่ออกจากจิตของท่านมาสอนแล้ว โดยที่ท่านเคยอ่านพระไตรปิฎกจบมาแล้ว ตรงไหนที่ท่านเห็นว่าสำคัญและเป็นการเตือนใจในทางปฏิบัติให้ตรงและลัดที่สุดท่านก็จะยกมากล่าวเตือนอยู่เสมอ เช่น หลวงปู่ยกพุทธพจน์ตอนหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้ เราประพฤติ มิใช่เพื่อหลอกลวงคน มิใช่เพื่อให้คนมานิยมนับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ ลาภสักการะและสรรเสริญ มิใช่เพื่ออานิสงส์เป็นเจ้าลัทธิหรือแกँลัทธิอย่างนั้นอย่างนี้ ที่แท้พรหมจรรย์นี้ เราประพฤติเพื่อสังวรระ ความสำรวม เพื่อปหานะ ความละ เพื่อวิราคะ ความหายกำหนัดยินดี และเพื่อนิโรธะ ความดับทุกข์ ผู้ปฏิบัติและนักบวชต้องมุ่งตามแนวทางนี้ นอกจากแนวทางนี้แล้วผิดทั้งหมด.”

พระพุทธพจน์

หลวงปู่ว่า ตราบใดที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ ตราบนั้นย่อมมีทิฏฐิ เมื่อมีทิฏฐิแล้วยากที่จะเห็นตรงกัน เมื่อเห็นไม่ตรงกัน ก็เป็นเหตุให้โต้เถียงวิวาทกันอยู่รำไปสำหรับพระอริยเจ้าผู้เข้าถึงธรรมแล้ว ก็ไม่มีอะไรสำหรับมาโต้แย้งกับใคร ใครจะมีทิฏฐิอย่างไรก็ปล่อยเป็นเรื่องของเขาไป ดังพุทธพจน์ตอนหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลายสิ่งใดอันบัณฑิตทั้งหลายในโลกกล่าวว่า มีอยู่แม้เราตถาคตก็กล่าวสิ่งนั้นว่ามีอยู่ สิ่งใดอันบัณฑิตทั้งหลายในโลกกล่าวว่าไม่มี แม้เราตถาคตก็กล่าวสิ่งนั้นว่าไม่มี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่วิวาทโต้เถียงกับโลก แต่โลกย่อมวิวาทโต้เถียงกับเรา.”

ผู้ไม่มีโทษทางวาจา

เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖ หลวงปู่กำลังอาหารหนักพักรักษาอยู่ที่ห้องพระราชทาน ตึกจงกลณี วัฒนวนวงศ์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ หลวงปู่สาม อภิญโญ เดินทางไปเยี่ยมหลวงปู่ถึงห้องพยาบาล

ขณะนั้นหลวงปู่กำลังนอนพักผ่อนอยู่ เมื่อหลวงปู่สามขยับไปนั่งใกล้ชิดแล้วก็ยกมือไหว้หลวงปู่ดูล้วยก็ยกมือรับไหว้แล้วต่างองค์ก็นั่งอยู่เฉยตลอดระยะเวลาอันนาน เมื่อสมควรแก่เวลาอย่างยิ่งแล้วหลวงปู่สามประนมมืออีกครั้งหนึ่งพร้อมกับจำนรรจาว่า “กระผมกลับก่อน” หลวงปู่ดูล้วยว่า “ฮือ” ตลอดเวลาเกือบสองชั่วโมง ได้ยินเพียงแค่นี้เองฯ

เมื่อหลวงปู่สามกลับไปแล้ว อดที่จะถามไม่ได้ว่า หลวงปู่สาม อุตสาห์มานั่งตั้งนาน ทำไมหลวงปู่จึงไม่สนทนาอะไรกับท่านบ้าง

หลวงปู่ตอบว่า...

“ถูระมันหมดแล้วจึงไม่จำเป็นที่จะต้องพูดอะไร.”

ขันติบารมี

เท่าที่อยู่ใกล้ชิดกับหลวงปู่ตลอดเวลานั้น ยาวนาน ไม่เคยเห็นท่านแสดงอาการปฏิกิริยาใด ๆ ให้เห็นว่า ท่านอึดอัดหรือรำคาญจนทนไม่ได้ถึงต้องบ่น อุบอปปี้กับกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ไปเป็นประธาน ในสถานที่ใด ๆ ไม่เป็นเจ้าก็เจ้าการ รื้อฟื้น หรือให้ เขาจัดแจงดัดแปลงใหม่ หรือไปในสถานที่ที่เป็นกิจ นิมนต์ แม้จะต้องนั่งนานหรืออากาศอบอ้าว อย่งไร ก็ไม่เคยบ่น เวลาเจ็บไข้ไม่สบาย หรือ เวลาเพอญอาหารมาไม่ตรงเวลา แม้จะหิวกระหายแค่ไหน ก็ไม่เคยบ่น หรือสำออย หรือแม้รสชาติอาหารจะจืดจาง อย่งไร ก็ไม่เคยเรียกหาเครื่องปรุงเพิ่มเติมอะไรเลย ตรงกันข้ามถ้าเห็นพระเถระรูปไหนชอบเป็นเจ้าก็เจ้า การ ขี้บ่น หรือทำสำออยให้คนอื่นเอาใจ เป็นต้น

หลวงปู่มักปรารภให้ฟังว่า...

“แค่นี้อดทนไม่ได้หรือ ถ้าแค่นี้อดทนไม่ได้ จะเอาชนะกิเลสตัณหาได้อย่างไร.”

ไม่เบียดเบียนแม่ทางวาจา

หลวงปู่กล่าววาทะวิสุทธิ เพราะท่านกล่าวเฉพาะวาจาที่เป็นประโยชน์ และไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อนเพราะคำพูดของท่าน แม้จะมีผู้ใดมาพูดเป็นเหตุที่จะชวนให้ท่านวิพากษ์วิจารณ์ใคร ๆ ให้เขาฟังสักอย่าง ท่านก็ไม่เคยคล้อยตาม

หลายครั้งที่มีผู้ถามท่านว่า หลวงปู่ ทำไมพระนักพูดนักเผยแผ่ระดับประเทศ บางองค์ เวลาพูดหรือเทศน์ชอบพูดโจมตีคนอื่น พูดเสียดสีสังคมหรือพูดกระทบกระแทกพระเถระด้วยกัน เป็นต้น พระพูดในลักษณะนี้ จ้างผมก็ไม่นับถือดอก

หลวงปู่ว่า....

“ก็ท่านมีภูมิรู้ ภูมิธรรมอยู่อย่างนั้น ท่านก็พูดไปตามความรู้ความถนัดของท่านนั่นแหละ การจ้างให้นับถือไม่มีใครเขาจ้างหรอก เมื่อไม่อยากรับถือก็อย่าไปนับถือซิ ท่านคงไม่ว่าอะไรหรอก.”

พระหลอกผี

ส่วนมากหลวงปู่ชอบแนะนำส่งเสริมพระเถรให้
ใส่ใจเรื่องธุดงค์กัมมัฏฐานเป็นพิเศษมีอยู่ครั้งหนึ่ง พระ
สาธุศิษย์มาชุมนุมกันจำนวนมาก ทั้งแก่พรรษาและอ่อน
พรรษา หลวงปู่ชี้แนวทางว่าให้พากันไปอยู่ป่าหาทางวิเวก
หรืออยู่ตามเขาตามถ้ำเพื่อเร่งความเพียร จะได้พ้นจาก
ภาวะตกต่ำทางจิตบ้าง ก็มีพระรูปหนึ่งพูดออกมาพล่อย ๆ
ว่า ผมไม่กล้าไปครับเพราะผมกลัวผีหลอก

หลวงปู่ตอบเร็วว่า...

“ผีที่โหดเคียดหลอกพระ มีแต่พระนั่นแหละ
หลอกผีและตั้งขบวนการหลอกผีเป็นการใหญ่เสียด้วย
คิดดูให้ดีนะ วัตถุสิ่งของที่ชาวบ้านเขาเอามาบริจาค
ทำบุญนั้นแทบทั้งหมดส่วนทำเพื่ออุทิศส่งไปให้ผีทั้งนั้น
ผีพ่อแม่ปู่ย่าตายายญาติพี่น้องเขา แล้วพระเราเล่า
ประพาศิตนเหมาะสมแล้วหรือมีคุณธรรมอะไรบ้าง ที่
จะส่งผลให้ถึงผีได้ ระวังอย่างมาเป็นพระหลอกผี”

ดีเหมือนกัน ...แต่

นักปฏิบัติที่ตื่นอาจารย์ ตื่นสำนักใหม่ ๆ ในปัจจุบันนี้มีอยู่มาก นักนิยมหวยก็ตื่นอาจารย์บอกใบ้หวย นักนิยมความศักดิ์สิทธิ์ยังมีอยู่ฉั่นใด นักวิปัสสนาก็ยอมตื่นอาจารย์วิปัสสนาฉั่นนั้น ดังนั้น กลุ่มชนเหล่านั้นจึงมีอยู่มิใช่น้อย เมื่อเขาชอบใจอาจารย์องค์ไหน เขาก็กล่าวยกย่ององค์นั้น ตลอดถึงชักชวนคนอื่นให้ช่วยนับถือหรือเห็นด้วยกับตน ยิ่งปัจจุบันนี้มีพระเทศน์ดั่งๆ มากที่อัดเทปขายเผยแพร่ได้อย่างมากมาย มีอุบาสิกานักฟังผู้หนึ่งนำเทปนักเทศน์ดังไปถวายให้หลวงปู่ฟังหลายม้วน แต่หลวงปู่ไม่ได้ฟัง เพราะตั้งแต่ท่านเกิดมายังไม่เคยมีวิหตุ มีเทปกับเขาเลยแม้แต่ครั้งเดียว หรือสมมติว่าถ้ามี ท่านก็คงเปิดฟังไม่เป็น ต่อมา มีผู้เอาเครื่องเทปไปเปิดให้

หลวงปู่ฟังจบหลายม้วน แล้วถามท่านว่าฟังแล้วเป็น
อย่างไรบ้าง

หลวงปู่ว่า...

“ดีเหมือนกัน สำนวนโวหารสละสลวยน่าฟัง
ทั้งร้อยคำพูด แต่หาสาระแก่นสาระอะไรไม่ได้ การ
ฟังแต่ละครั้งนั้นควรให้ได้อรรถรสของปริยัติ ปฏิบัติ
ปฎิเวธ จึงจะเป็นสาระแก่นสาร.”

นักปฏิบัติสังเใจ

ปัจจุบันนี้ ศาสนิกชนผู้สนใจในการปฏิบัติ ฝ่ายวิปัสสนา มีความงวยง สงสัยอย่างยิ่งในแนวทางปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้เริ่มต้นสนใจ เนื่องจากคณาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาแนะแนวปฏิบัติไม่ตรงกันยิ่งกว่านั้น แทนที่จะอธิบายให้เขาเข้าใจโดยความเป็นธรรมก็กลับทำเหมือนไม่อยากจะยอมรับคณาจารย์อื่นสำนักอื่น ว่าเป็นการถูกต้อง หรือถึงขั้นดูหมิ่นสำนักอื่นไปแล้วก็เคยมีไม่น้อย

ดังนั้น เมื่อมีผู้สงสัยทำนองนี้มากและเรียนถามหลวงปู่อยู่บ่อย ๆ จึงได้ยินหลวงปู่อธิบายให้ฟังอยู่เสมอว่า

“การเริ่มต้นปฏิบัติวิปัสสนาภาวนานั้น จะเริ่มต้นโดยวิธีไหนก็ได้ เพราะผลมันเป็นอันเดียวกันอยู่แล้ว ที่ท่านสอนแนวปฏิบัติไว้หลายแนวนั้น เพราะจริตของคนไม่เหมือนกันจึงต้องมีวัตร สุสิแสง และคำสำหรับบริกรรม เช่น พุทโธ, สัมมาอรหัง เป็นต้น เพื่อหาจุดใดจุดหนึ่งให้จิตรวมอยู่ก่อน เมื่อจิตรวมสงบแล้ว คำบริกรรมนั้นก็หลุดหายไปเอง แล้วก็ถึงรอยเดียวกัน รสเดียวกัน คือมี วิมุติเป็นแก่น มีปัญญาเป็นยิ่ง.”

อยู่ ก็อยู่ให้เหนือ

ผู้ที่เข้ามามีสการหลวงปู่ทุกคนและทุกครั้ง มักจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า แม้หลวงปู่จะมีอายุใกล้ร้อยปีแล้วก็จริง แต่ดูผิวพรรณยังผ่องใส และสุขภาพอนามัยแข็งแรงดี แม้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดท่านตลอดมาก็ยากที่จะได้เห็นท่านแสดงอาการหมองคล้ำหรือ อิดโรย หรือหน้านิ้วคิ้วขมวดออกมาให้เห็น ท่านมีปรกติสงบเย็นเบิกบานอยู่เสมอ มีอาพาธน้อย มีอารมณ์ดี ไม่ตื่นเต้นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่เปลวคล้อยตามคำสรรเสริญ หรือคำตำหนิติเตียน

มีอยู่ครั้งหนึ่ง ท่ามกลางพระเถระฝ่ายวิปัสสนา สนทนาธรรมเรื่องการปฏิบัติกับหลวงปู่ ถึงปรกติจิตที่อยู่เหนือความทุกข์โดยลักษณะการอย่างไร

หลวงปู่ว่า...

**“การไม่กังวล การไม่ยึดถือ นั่นแหละคือ
วิหารธรรมของนักปฏิบัติ.”**

ตื่นอาจารย์

นักปฏิบัติธรรมสมัยนี้มีสองประเภท ประเภทหนึ่ง เมื่อได้รับข้อปฏิบัติ หรือข้อแนะนำจากอาจารย์ พอเข้าใจแนวทางแล้วก็ตั้งใจเพียรพยายามปฏิบัติไปจนสุดความสามารถ อีกประเภทหนึ่งทั้งที่มีอาจารย์แนะนำดีแล้ว ได้ข้อปฏิบัติถูกต้องดีแล้ว แต่ก็ไม่ตั้งใจทำอย่างจริงจัง มีความเพียรต่ำ ขณะเดียวกันก็ชอบเที่ยวแสวงหาอาจารย์ ไปในสำนักต่าง ๆ ได้ยินว่าสำนักไหนดีก็ไปทุกแห่ง ซึ่งลักษณะนี้มีอยู่มากมาย

หลวงปู่เคยแนะนำลูกศิษย์ว่า...

“การไปหลายสำนักหลายอาจารย์ การปฏิบัติจะไม่ได้ผล เพราะการเดินหลายสำนักนี้ คล้ายกับการเริ่มต้นปฏิบัติใหม่ไปเรื่อย เราก็ไม่ได้หลักธรรมที่แน่นอน บางทีก็เกิดความลังเล งวยงง จิตก็ไม่มั่นคง การปฏิบัติก็เสื่อม ไม่เจริญคืบหน้าต่อไป.”

จับกับวาง

นักศึกษาธรรมะ หรือนักปฏิบัติธรรมะ มีสองประเภท ประเภทหนึ่ง ศึกษาปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง ประเภทสอง ศึกษาปฏิบัติเพื่อจะอวดภูมิกัน ถกเถียงกันไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น ใครจำตำราหรืออ้างครูบาอาจารย์ให้มาก ก็ถือว่าตนเป็นคนสำคัญ บางทีเข้าหาหลวงปู่ แทนที่จะถามธรรมะข้อปฏิบัติจากท่านก็กลับพ่นความรู้ความจำของตนให้ท่านฟังอย่างวิจิตรพิสดารก็เคยมีไม่น้อย

แต่สำหรับหลวงปู่ นั้นทนฟังได้เสมอ เมื่อเขาจบลงแล้วยังช่วยต่อให้หน่อยหนึ่งว่า

“ผู้ใดหลงใหลในตำราและอาจารย์ ผู้นั้นไม่อาจพ้นทุกข์ได้ แต่ผู้ที่จะพ้นทุกข์ได้ต้องอาศัยตำราและอาจารย์เหมือนกัน.”

ทำจิตให้สงบได้ยาก

การปฏิบัติภาวนาสมาธินั้น จะให้ได้ผลเร็วช้าเท่าเทียมกันเป็นไปไม่ได้ บางคนได้ผลเร็ว บางคนก็ช้าหรือยังไม่ได้ผลลึ้มรสแห่งความสงบเลยก็มี แต่ก็ไม่ควรทอดทิ้งก็เชื่อว่าเป็นผู้ได้ประกอบความเพียรทางใจ ย่อมเป็นบุญเป็นกุศลขั้นสูงต่อจากการบริจาค ทาน รักษาศีล เคยมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมากเรียนถามหลวงปู่ว่า อุตส่าห์พยายามภาวนาสมาธินานมาแล้ว แต่จิตไม่เคยสงบเลยแสบออกไปข้างนอกอยู่เรื่อย มีวิธีอื่นใดบ้างที่พอจะปฏิบัติได้

หลวงปู่เคยแนะนำวิธีอีกอย่างหนึ่งว่า...

“ถึงจิตไม่สงบก็ไม่ควรให้มันออกไปไกล ใช้สติระลึกรู้ไปแต่ในกายนี้ ดูให้เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภสังขยา หาสาระแก่นสารไม่ได้ เมื่อจิตมองเห็นชัดแล้วจิตก็เกิดความสลดสังเวช เกิดนิพพิทา ความหน่ายคลายกำหนด ย่อมตัดอุปาทานขั้นธได้เช่นเดียวกัน.”

หลักธรรมแท้

มีอยู่อย่างหนึ่งที่ผู้ปฏิบัติชอบพูดถึง คือ ชอบ
โจษขานกันว่านั่งภาวนาแล้วเห็นอะไรบ้าง ปรากฏ
อะไรมาบ้าง หรือไม่ก็ว่าคนนั่งภาวนามานานแล้วไม่
เคยเห็นปรากฏอะไรออกมาบ้างเลย หรือไม่บางคน
ก็ว่าตนได้เห็นสิ่งนั้นสิ่งนี้อยู่เสมอ ทำให้บางคน
เข้าใจผิดคิดว่า ภาวนาแล้วตนจะได้เห็นสิ่งที่
ต้องการเป็นต้น

หลวงปู่เคยเตือนว่า การปรารถนาเช่นนั้น
ผิดทั้งหมด เพราะการภาวนานั้นเพื่อให้เข้าถึงหลัก
ธรรมที่แท้จริง

**“หลักธรรมที่แท้จริงนั้น คือ จิต ให้กำหนด
ดูจิต ให้เข้าใจจิตตัวเองให้ลึกซึ้ง เมื่อเข้าใจจิตตัว
เองให้ลึกซึ้งแล้วนั้นแหละได้แล้วซึ่งหลักธรรม.”**

เตือนศิษย์ไม่ให้ประมาท

เพื่อป้องกันความประมาท หรือมักง่ายต่อ
การประพฤติปฏิบัติของพระเณร หลวงปู่จึงสรรหา
คำสอนตักเตือนไว้อย่างลึกซึ้งว่า

“คฤหัสถ์ชน ญาตีโยมทั่วไป เขาประกอบ
อาชีพการงานด้วยความยากลำบาก เพื่อให้ได้มาซึ่ง
วัตถุข้าวของเงินทอง มาเลี้ยงครอบครัวลูกหลาน
ของตน แม้จะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าอย่างไรเขาก็
ต้องต่อสู้ ขณะเดียวกันเขาก็อยากได้บุญได้กุศลด้วย
จึงพยายามเสียดสละทำบุญ ลุกขึ้นแต่เช้า หุงหา
อาหารอย่างดีคอยใส่บาตร ก่อนใส่ เขายกอาหาร
ขึ้นท่วมหัวแล้วตั้งจิตอธิษฐาน ครั้นใส่แล้วก็ถอยไป
ย่อด้วยมือไหว้อีกครั้งหนึ่ง ที่เขาทำเช่นนั้นก็เพื่อ
ต้องการบุญต้องการกุศลจากเรานั้นเอง แล้วเราเล่า
“มีบุญกุศลอะไรบ้างที่จะให้เขา ได้ประพฤติดนให้
สมควรที่จะรับเอาของเขามากินแล้วหรือ.”

หนัก ๆ ก็มีบ้าง

พระอาจารย์สำเร็จ บวชมาแต่วัยเด็ก จนอายุใกล้หกสิบปีแล้วเป็นพระฝ่ายวิปัสสนา ปฏิบัติเคร่งครัด ชื่อเสียงดี มีคนเคารพนับถือมาก แต่ที่สุดก็ไปไม่รอด จิตใจเสื่อมลง เนื่องจากไปหลงรักลูกสาวของโยมอุปัฏฐาก ถึงขั้นมาขอลาหลวงปู่สึกไปแต่งงาน

ทุกคนตกตะลึงกับข่าวนี้มาก ไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้เพราะปฏิบัติของท่านเป็นที่ยอมรับว่าจะต้องอยู่ในสมณวิสัยจนตลอดชีวิต หากเป็น เช่นนั้นไปก็จะเป็นการเสื่อมเสียแก่วงการฝ่ายวิปัสสนาอย่างยิ่ง พระเถระคณะสงฆ์และสาธุศิษย์ของท่านจึงช่วยกันป้องกันทุกวิถีทางเพื่อให้ท่านเปลี่ยนใจที่จะคิดสึกเสียโดยสึกเสียโดยเฉพาะหลวงปู่เรียกมาตัก

เตือนแก้ไขอย่างไรก็ไม่สำเร็จ สุดท้ายอาจารย์สำเร็จ
กล่าวต่อหลวงปู่ว่า กระผมอยู่ไม่ได้ เพราะนั่งภาวนา
ที่ไร เห็นใบหน้าเขามาล่องลอยปรากฏต่อหน้าอยู่
ตลอดเวลา

หลวงปู่ตอบเสียงดังว่า...

“ก็ไม่ภาวนาจิตใจของตัวเอง ไปภาวนาคู
กันของเขามันก็เห็นแต่กันเขาอยู่รำไบนั่นแหละ ไป
อยากไปไหนก็ไปตามสบาย ไปเถอะ.”

มีปรกติไม่แหวะเกี่ยว

อยู่รับใช้ใกล้ชิดหลวงปู่เป็นเวลานานสามสิบกว่าปี จนถึงวาระสุดท้ายของท่านนั้น เห็นว่าหลวงปู่มี ปฏิปทาตรงต่อพระธรรมวินัย ตรงต่อการปฏิบัติเพื่อ พ้นทุกข์อย่างเดียว ไม่แหวะเกี่ยวกับวิชาอาคม ของ คักดีสิทธิ์ หรือสิ่งชวนสงสัยอะไรเลยแม้แต่หย่อม เช่น มีคนมาขอให้เป่าหัวให้ ก็ถามว่าเป่าทำไม มีคนขอให้ เจิมรถ ก็ถามเขาว่าเจิมทำไม มีคนขอให้บอกวัน เดือนหรือฤกษ์ดี ก็บอกว่าวันไหนก็ดี ทั้งนั้น หรือเมื่อ ท่านเคี้ยวหมาก มีคนขอชานหมาก

หลวงปู่ว่า...

“เอาไปทำไม ของสกปรก.”

ทำโดยกิริยา

บางครั้งอาตมานึกไม่สบายใจ เกรงว่าตัวเองจะมีบาป ที่เป็นผู้มีส่วนทำให้หลวงปู่ต้องแหวะเกี่ยวกับสิ่งที่ท่านไม่สนใจหรือไม่ถนัดใจครั้งแรก คือ วันนั้นหลวงปู่ไปร่วมงานเปิดพิพิธภัณฑ์บริหารท่านอาจารย์มั่น ที่วัดป่าสุทธาวาส สกลนคร มีพระเถระฝ่ายวิปัสสนามากประชาชนก็มาก เขาเหล่านั้นจึงถือโอกาสเข้าหาครูบาอาจารย์ทั้งเพื่อกราบเพื่อขอ จึงมีหลายคนที่มาขอให้หลวงปู่เป่าหัว เมื่อเห็นท่านเฉยอยู่ จึงขอร้องท่านว่า หลวงปู่เป่าให้เขาให้แล้ว ๆ ไป ท่านจึงเป่าให้ ต่อมาเมื่อเสียไม่ได้ก็เจิมรดให้เขา ทนอ่อนนอนไม่ได้ก็อนุญาตให้เขาทำเหรียญ อดสงสารไม่ได้ก็จุดเทียนชัยให้ และเข้าพิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล

แต่ก็มีความสบายใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อฟังคำหลวงปู่ว่า

“การกระทำของเราในสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงกิริยาภายนอกที่เป็นไปในสังคม หาใช่เป็นกิริยาจิตที่นำไปสู่ภพ ภูมิ หรือมรรคผล นิพพานแต่ประการใด.”

ปรารภธรรมะให้ฟัง

คำสอนทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนั้น เป็นเพียงอุบายให้คนทั้งหลายหันมาดูจิตนั่นเอง คำสอนของพระพุทธองค์มีมากมายก็เพราะกิเลส มีมากมายแต่ทางที่ดับทุกข์ได้มีทางเดียวคือพระนิพพาน การที่เรามีโอกาสปฏิบัติธรรมที่ถูกทางเช่นนี้มีน้อยนัก หากปล่อยโอกาสให้ผ่านไปเราจะหมดโอกาสพ้นทุกข์ได้ทั้งในชาตินี้ แล้วจะต้องหลงอยู่ในความเห็นผิดอีกนานแสนนานเพื่อจะพบธรรมอันเดียวกันนี้ ดังนั้น เมื่อเราเกิดมาพบพระพุทธศาสนาแล้ว รีบปฏิบัติให้หลุดพ้นเสีย มิฉะนั้นจะเสียโอกาสอันดีนี้ไปเพราะว่า เมื่อสังขารธรรมถูกสุม ความมืดมนย่อมครอบงำปวงสัตว์ให้อยู่ในกองทุกข์สิ้นกาลนาน.

ปรารภธรรมะให้ฟัง

มิใช่ครั้งเดียวเท่านั้นที่หลวงปู่เปรียบเทียบ
ธรรมะให้ฟังมีอยู่อีกครั้งหนึ่งหลวงปู่ว่า

“ปัญญาภายนอกคือปัญญาสมมติ ไม่ทำให้
จิตแจ้งในพระนิพพานได้ ต้องอาศัยปัญญาอริย
มรรคจึงจะเข้าถึงพระนิพพานได้ ความรู้ของนัก
วิทยาศาสตร์ เช่น ไอน์สไตน์ มีความรู้มาก มีความ
สามารถมาก แยกปรมาณูที่เล็กที่สุด จนเข้าถึงมิติที่
๔ แล้ว แต่ไอน์สไตน์ไม่รู้จักพระนิพพานจึงเข้าพระ
นิพพานไม่ได้ จิตที่แจ้งในอริยมรรคเท่านั้นจึงเป็น
ไปเพื่อการตรัสรู้ ตรัสรู้ยิ่ง ตรัสรู้พร้อม เป็นไปเพื่อ
ความดับทุกข์เป็นไปเพื่อนิพพาน.”

วิธีระงับดับทุกข์แบบหลวงปู่

ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๐ โลกธรรมฝ่าย
อนิฏฐารมณฺ์ กำลังครอบงำข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ใน
กระทรวงมหาดไทยอย่างหนัก คือเสื่อมลาภ เสื่อมยศ
ถูกนิินทา และทุกข์ แน่นอน ความทุกข์โศกอันนี้ย่อม
ปกคลุมถึงบุตรภรรยาด้วย

จึงมีอยู่วันหนึ่ง คุณหญิงคุณนายหลายท่าน
ได้ไปนมัสการหลวงปู่ พรรณนาถึงความทุกข์โศกที่
กำลังได้รับอยู่ เพื่อให้หลวงปู่ได้แนะวิธีหรือช่วยเห
ลืออย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่ท่านจะเมตตา

หลวงปู่....

“บุคคลไม่ควรเศร้าโศกอาลัยอาวรณ์ถึงสิ่ง
นอกร่างทั้งหลายที่มันผ่านพ้นไปแล้ว มันหมดไปแล้ว
เพราะสิ่งเหล่านั้น มันได้ทำหน้าที่ของมันอย่างถูก
ต้องโดยสมบูรณ์ที่สุดแล้ว.”

เมื่อกล่าวถึงสังจรรย์แล้ว ย่อมลงสู่กระแสเดียวกัน

มีท่านผู้คงแก่เรียนหลายท่านชอบถามว่า คำกล่าวหรือเทศน์ของหลวงปู่ ดูคล้ายนิกายเซ็นหรือคล้ายมาจากสูตรเว่ยหล่างเป็นต้น อาตมาเรียนถามหลวงปู่ก็หลายครั้งในที่สุดท่านกล่าวอย่างเป็นกลางว่า

“สังจรรย์ทั้งหมดมีอยู่ประจำโลกอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าตรัสรู้สังจรรย์นั้นแล้ว ก็นำมาสั่งสอนสัตว์โลก เพราะอภัยภัยของสัตว์ไม่เหมือนกัน หยาบบ้าง ประณีตบ้าง พระองค์จึงเปลื้องคำสอนไว้มากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร์ เมื่อมีนักปราชญ์ฉลาดสรรหาคำพูดให้สมบูรณ์ที่สุด เพื่อจะอธิบายสังจรรย์นั้นนำมาตีแผ่เผยแจ้งแก่ผู้มุ่งสังจรรย์ด้วยกัน เราย่อมจะต้องอาศัยแนวทางในสังจรรย์นั้นที่ตนเองไตร่ตรองเห็นแล้วว่าถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด นำแผ่ออกไปอีกโดยไม่ได้คำนึงถึงคำพูด หรือไม่ได้ยึดติดในอักษรพยัญชนะตัวใดเลยแม้แต่น้อยเดียว.”

ละเอียด

หลวงพ่อบุญ วัดป่าโคกหม่อน ได้เข้า
สนทนาธรรมถึงการปฏิบัติทางสมาธิภาวนา เล่าถึง
ผลของการปฏิบัติขั้นต่อ ๆ ไปว่าได้บำเพ็ญสมาธิ
ภาวนามานาน ให้จิตเข้าถึงอัปนาสมาธิได้เป็น
เวลานาน ๆ ก็ได้ ครั้นถอยจากสมาธิออกมา บางที
ก็เกิดความสุขเอิบอิมอยู่เป็นเวลานาน บางทีก็เกิด
ความสว่างไสว เข้าใจสรรพางค์กายได้อย่างครบถ้วน
หรือจะมีอะไรต้องปฏิบัติต่อไปอีก

หลวงปู่ว่า...

“อาศัยพลังอัปนาสมาธินั้นแหละ มา
ตรวจสอบจิตแล้วปล่อยวางอารมณ์ทั้งหมด อย่าให้
เหลืออยู่”

ว่าง

ในสมัยต่อมา หลวงพ่อเบธ พร้อมด้วยพระ
สหธรรมิกอีกสองรูป และมีคฤหัสถ์หลายคนด้วย เข้า
นมัสการหลวงปู่

หลังจากหลวงปู่ได้แนะนำข้อปฏิบัติแก่ผู้
เข้ามาใหม่ แล้วหลวงพ่อเบธถามถึงข้อปฏิบัติที่
หลวงปู่แนะนำเมื่อคราวที่แล้ว ว่าการปล่อยวาง
อารมณ์นั้น ทำได้เพียงชั่วคราวชั่วคราว หรือช่วยณะ
หนึ่งเท่านั้น ไม่อาจให้อยู่ได้เป็นเวลานาน

หลวงปู่ว่า...

“แม้ที่ว่าปล่อยวางอารมณ์ได้ช่วยณะหนึ่งนั้น
ถ้าสังเกตจิตไม่ดี หรือสติไม่สมบูรณ์เต็มที่แล้ว ก็
อาจเป็นได้ว่าละจากอารมณ์หายาบไปอยู่กับอารมณ์
ละเอียดก็ได้ จึงต้องหยุดความคิดทั้งปวงเสีย แล้ว
ปล่อยจิตให้ตั้งอยู่บนความไม่มีอะไรเลย.”

ไม่ค่อยแจ่ม

กระผมได้อ่านประวัติการปฏิบัติธรรมของ หลวงปู่เมื่อสมัยเดินธุดงค์ว่า หลวงปู่เข้าใจเรื่องจิต ได้ดีว่า จิตปรุงกิเลส หรือว่ากิเลสปรุงจิต ข้อนี้ หมายความว่าอย่างไร

หลวงปู่อธิบายว่า...

“จิตปรุงกิเลส คือ การที่จิตบังคับให้กาย วาจา ใจกระทำการภายนอก ให้มี ให้เป็น ให้ดี ให้เลว ให้เกิดวิบากได้แล้วยึดติดอยู่ว่า นั่นเป็นตัว นั่นเป็น ตน ของเรา ของเขา ส่วนกิเลสปรุงจิต คือ การที่ สิ่งภายนอกเข้ามาทำให้จิตเป็นไปตามอำนาจของมัน แล้วยึดว่ามีตัวมีตนอยู่ สำคัญผิดจากความเป็นจริง อยู่รำไป.”

รู้จากการเรียนกับรู้จากการปฏิบัติ

ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุติ ที่กระผมจำจาก
ตำราและฟังครูสอนนั้น จะตรงกับเนื้อหาตามที่
หลวงปู่เข้าใจหรือ

หลวงปู่อธิบายว่า...

“ศีล คือ ปกติจิตที่อยู่อย่างปราศจากโทษ
เป็นจิตที่มีเกราะกำบังป้องกันการกระทำชั่วทุกอย่าง
สมาธิ ผลสืบเนื่องมาจากการรักษาศีล คือ จิตที่มี
ความมั่นคง มีความสงบเป็นพลังที่จะส่งต่อไปอีก
ปัญญา ผู้รู้ คือ จิตที่ว่าง เบาสบาย รู้แจ้งแทง
ตลอดตามความเป็นจริงอย่างไร วิมุติ คือ จิตที่เข้า
ถึงความว่าง จากความว่าง คือ ละความสบาย เหลือ
แต่ความไม่มี ไม่เป็น ไม่มีความคิดเหลืออยู่เลย.”

อุบายคลายความยึด

เมื่อกระผมทำความสงบให้เกิดขึ้นแล้ว ก็พยายามรักษาจิตให้ดำรงอยู่ในความสงบนั้นด้วยดี แต่ครั้นกระทบกระทั่งกับอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง จิตก็มักจะสูญเสียด้านะที่พยายามดำรงไว้ นั้นรำไป

หลวงปู่ว่า...

“ถ้าเช่นนั้น แสดงว่าสมาธิของตนเองยังไม่แข็งแกร่งเพียงพอถ้าเป็นอารมณ์แรงกล้าเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอารมณ์ที่เป็นจุดอ่อนของเราแล้ว ต้องแก้ด้วยวิปัสสนาวิธี จงเริ่มต้นด้วยการพิจารณาสภาวะธรรมที่หายาบที่สุด คือ กายแยกให้ละเอียด พิจารณาให้แจ่มแจ้ง ชยับถึงพิจารณานามธรรมอะไรก็ได้ทีละคู่ ที่เราเคยแยกพิจารณามาก็มีความดำความขาว ความมืดความสว่าง เป็นต้น.”

เรื่องกิน

กระผมได้ปฏิบัติทางจิตมานาน ก็พอมีความสงบอยู่บ้างแต่มีปัญหาทางอาหารเมื่อบริโภคเนื้อสัตว์คือ เพียงแต่เห็นก้นิกเวทนาไปถึงเจ้าของเนื้อนั้นว่า เขาต้องสูญเสียชีวิตเพื่อเราผู้บริโภคแท้ ๆ คล้ายกับว่าเราผู้ปฏิบัติจะขาดเมตตาไปมาก เมื่อเกิดความกังวลใจเช่นนี้ ก็ทำความสงบใจได้ยาก

หลวงปู่ว่า...

“ภิกษุจะบริโภคปัจจัยสี่ต้องพิจารณาเสียก่อน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า การกินเนื้อสัตว์ คล้ายเป็นการเบียดเบียน และขาดเมตตาต่อสัตว์ ก็ให้งดเว้นการฉันทเนื้อเสีย พวกฉันทอาหารเจต่อไป.”

เรื่องกินยังไม่จบ

เมื่อวันแรม ๒ ค่ำเดือน ๓ พ.ศ. ๒๕๒๒ หลวงปู่พักอยู่ที่วัดป่าประโคนชัย เวลา ๒ ทุ่มผ่านไป แล้ว มีภิกษุกลุ่มหนึ่ง ซึ่งชอบเดินรุดงค์ไปตามที่ ชุมชุมต่าง ๆ ได้แวะเข้าไปพักที่วัดป่านั้นด้วย

หลังจากแสดงความคารวะตามสมณวิสัยแล้วก็กล่าวถึงจุดเด่นที่เขายึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่า ผู้บริโภคนเนื้อสัตว์คือผู้สนับสนุนให้คนฆ่าสัตว์ ผู้บริโภคผักมีจิตเมตตาสูง สามารถพิสูจน์ได้ว่าเมื่อหันไปบริโภคผักแล้ว จิตใจก็สงบเย็นดีขึ้น

หลวงปู่ว่า...

“ดีที่เดียวแหละ ท่านผู้ใดสามารถฉันมังสวิรัตได้ก็เป็นการดีมาก ขออนุโมทนาสาธุด้วย ส่วนท่านที่ยังฉันมังสะอยู่ หากมังสะเหล่านั้นเป็นของบริสุทธิ์โดยส่วนสามคือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่สงสัยว่าเขาฆ่าเพื่อเจาะจงให้เราและได้มาด้วยความบริสุทธิ์แล้ว ก็ไม่ผิดกรรมผิดวินัยแต่ประการใด อนึ่ง ที่ว่าจิตใจสงบเยือกเย็นตินั้น ก็เป็นผลเกิดจากพลังของการตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ไม่เกี่ยวกับอาหารใหม่ อาหารเก่า ที่อยู่ในท้องเลย.”

เรื่องกินมีอีก

สมัยต่อมาประมาณสี่เดือน ภิกษุกลุ่มนั้นมาราบเรียนหลวงปู่อีกหลังจากออกพรรษาแล้ว บอกว่าพวกกระผมฉันเจมาตลอดพรรษาด้วยความยากลำบากอย่างยิ่ง เพราะญาติโยมแถวบ้านโคกกลาง อำเภอบรบือปราสาทนั้น ไม่มีใครรู้เรื่องอาหารเจเลยลำบากด้วยการแสวงหา และลำบากแก่ญาติโยมผู้อุปถัมภ์ บางรูปถึงสุขภาพไม่ดี บางรูปเกือบไม่พ้นพรรษา การทำความเพียรก็ไม่เต็มที่เท่าที่ควร

หลวงปู่ว่า...

“ภิกษุเมื่อจะบริโภคปัจจัยสี่ต้องพิจารณาเสียก่อนครั้นเมื่อพิจารณาแล้ว เห็นว่าอาหารที่ตั้งอยู่เฉพาะหน้านี้แม้จะมีผักบ้าง เนื้อบ้าง ปลาบ้าง ข้าวสุกบ้าง แต่ก็เป็นของบริสุทธ์โดยส่วนสาม คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน และเขาไม่ได้ฆ่าเพื่อเจาะจงเรา และเราก็แสวงหามาโดยชอบธรรมแล้ว ญาติโยมเขาถวายด้วยศรัทธาเลื่อมใสแล้ว ก็พึงบริโภคอาหารนั้นไปครูบาอาจารย์ของท่านก็ปฏิบัติอย่างนี้มาแล้วเหมือนกัน.”

การค้ากับการปฏิบัติธรรม

พวกกระผมมีภาระหน้าที่ในการค้าขาย ซึ่งบางครั้งจะต้องพูดอะไรออกไปเกินความจริงบ้าง คำกำไรเกินควรบ้าง แต่กระผมก็มีความสนใจและเลื่อมใสในการปฏิบัติทางสมาธิภาวนาอย่างยิ่งแล้วก็ได้ลงมือปฏิบัติมาบ้างแล้วโดยลำดับ แต่บางท่านบอกว่าภาระหน้าที่อย่างผมนี้มาปฏิบัติภาวนาไม่ได้ผลหรอก หลวงปู่เห็นว่าอย่างไรเพราะเขาว่าขายของเอากำไรก็เป็นบาปอยู่

หลวงปู่ว่า...

“เพื่อดำรงชีพอยู่ได้ ทุกคนจึงต้องมีอาชีพ การงานและอาชีพการงานทุกสาขาย่อมมีความถูกต้อง ความเหมาะสมความควรอยู่ในตัวของมัน เมื่อทำให้ถูกต้องพอเหมาะควรแล้วก็เป็นอภัยภักตธรรม ไม่เป็นบาป ไม่เป็นบุญแต่ประการใด ส่วนการประพฤติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะผู้ประพฤติธรรมเท่านั้น ย่อมสมควรแก่การงานทุกกรณี.”

ความหลังยังฝังใจ

ครั้งหนึ่งหลวงปู่ไปพักผ่อนที่วัดป่าโยธา
ประสิทธิ์พระเถรจำนวนมากมากราบนมัสการหลวงปู่
ฟังโอวาทของหลวงปู่แล้วหลวงตาพลอยผู้บวชเมื่อแก่
แต่สำรวมดี ได้ปรารภถึงตนเองว่า กระผมบวชมากี่
นานพอสมควรแล้ว ยังไม่อาจตัดห่วงอาลัยในอดีตได้
แม้จะตั้งใจอย่างไรก็เปลืองจนได้ ขอทราบอุบายวิธี
อย่างอื่นเพื่อปฏิบัติตามแนวนี้ต่อไปด้วยครับกระผม

หลวงปู่ว่า...

“อย่าให้จิตแล่นไปสู่อารมณ์ภายนอก ถ้า
เปลว เมื่อรู้ตัวให้รีบดึงกลับมา อย่าปล่อยให้มันรู้
อารมณ์ดีหรือชั่ว สุขหรือทุกข์ ไม่คล้อยตาม และ
ไม่หักหาญ.”

หลวงปู่กับเกจิอาจารย์

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๐ หลวงปู่รับนิมนต์ไปร่วมพิธีกรรมที่วัดธรรมมงคล สุขุมวิท ในงานนี้ ท่านรับนิมนต์เข้าไปนั่งปรกในพิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคลด้วย เมื่อเสร็จพิธีแล้วออกมานั่งพักที่กุฏิเล็กๆ แห่งหนึ่ง สนทนากับเหล่าศิษยานุศิษย์ ที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนหลายรูป และมีพระรูปหนึ่งคงไม่เคยเห็นการเข้าพิธีพุทธาภิเษกมาก่อน เพิ่งเห็น ครั้งนี้เอง เช่นนี้กระมัง จึงถามหลวงปู่ว่า นั่งปรกเขาทำอย่างไร ?

หลวงปู่จึงว่า...

“อาจารย์องค์อื่น ๆ เขานั่งปรกนั่งพุทธาภิเษกอย่างไร เราไม่รู้ ส่วนตัวเรานั่งสมาธิอย่างเดียว ตามแบบฉบับของเรา.”

อยากเรียนเก่ง

หนูได้ฟังคุณตาสรศักดิ์ กองสุข แนะนำว่า ถ้าใครต้องการเรียนเก่งและฉลาด ต้องหัดนั่งภาวนา ทำสมาธิให้ใจสงบเสียก่อน หนูอยากจะเรียนเก่ง เรียนฉลาดอย่างเขา จึงพยายามนั่งภาวนาทำให้ใจสงบ แต่ใจมันก็ไม่ยอมสงบสักที บางทีก็ยิ่งทวีความฟุ้งซ่านมากขึ้นก็มี เมื่อใจไม่สงบเช่นนี้ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่งเจ้าคะ

หลวงปู่ว่า...

“เรียนอะไร ก็ให้มันรู้อันนั้น เดียวก็เก่งเองแหละที่ใจไม่สงบก็ให้รู้ว่ามันไม่สงบ เพราะอยากสงบ มันจึงไม่สงบ ขอให้พยายามภาวนาเรื่อย ๆ ไปเถอะ สักวันหนึ่งก็จะได้สงบตามต้องการ.”

ไปรุดงค์เพื่ออะไร

พระเณรบางกลุ่มหลังจากออกพรรษาแล้ว นิยมพากันออกเที่ยวรุดงค์ไปในที่ต่าง ๆ มีการตระเตรียมบริการ หรือชุดรุดงค์กันอย่างครบเครื่อง แต่ในการไปนั้นมีอยู่หลายรูปที่ไปแบบผิดเป้าหมาย เช่น ทรงเครื่องกัมมัฏฐานโปรยพักรู้ รถไฟบ้าง เทียบไปเยี่ยมเพื่อนฝูงตามสำนักต่าง ๆ บ้าง

หลวงปู่จึงกล่าวท่ามกลางคณะกัมมัฏฐานว่า

“การกระทำตนเป็นพระรุดงค์รูปงามนั้น ย่อมไม่ควรผิดวัตถุประสงค์ของการเดินรุดงค์ ทุกองค์พึงสำเหนียกให้มากกว่า การประพฤติรุดงค์กัมมัฏฐานนั้น มุ่งการฝึกฝนขัดเกลาจิตใจ ให้ปราศจากกิเลสประการเดียวเท่านั้น การไปรุดงค์กัมมัฏฐานแต่ตัว ส่วนใจไม่ไปนั้น ไม่เป็นการประเสริฐเลย.”

หยุดต้องหยุดให้เป็น

นักปฏิบัติกราบเรียนหลวงปู่ว่า กระผมพยายามหยุดคิดหยุดนึกให้ได้ตามที่หลวงปู่เคยสอน แต่ไม่เป็นผลสำเร็จสักทีซ้ำยังเกิดความอึดอัดแน่นใจ สมอแงมีนงง แต่กระผมก็ยิ่งศรัทธาว่าที่หลวงปู่สอนไว้ย่อมไม่ผิดพลาดแน่ ขอทราบอุบายวิธีต่อไปด้วย

“ก็แสดงถึงความผิดพลาดอยู่แล้ว เพราะบอกให้หยุดคิดหยุดนึก ก็กลับไปคิดที่จะหยุดคิดเสียอีกเล่า แล้วอาการหยุดจะอุบัติขึ้นได้อย่างไร จงกำจัดอวิชชาแห่งการหยุดคิดหยุดนึกเสียให้สิ้น เลิกล้มความคิดที่จะหยุดคิดเสียก็สิ้นเรื่อง.”

ผลคล้ายกันแต่ไม่เหมือนกัน

แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวันคล้ายวันเกิดของหลวงปู่ซึ่งพอดีกับวันออกพรรษาแล้วได้ ๒ วันของทุกปี สาธุศิษย์ทั้งฝ่ายปริยัติและฝ่ายปฏิบัติก็นิยมเดินทางไปกราบนมัสการหลวงปู่เพื่อศึกษาและไต่ถามข้อวัตรปฏิบัติ หรือรายงานผลของการปฏิบัติมาตลอดพรรษา ซึ่งเป็นกิจที่ศิษย์ของหลวงปู่กระทำอยู่เช่นนี้ตลอดมา

หลังจากฟังหลวงปู่แนะนำข้อวัตรปฏิบัติอย่างพิสดารแล้วหลวงปู่จบลงด้วยคำว่า

“การศึกษาธรรม ด้วยการอ่านการฟัง สิ่งที่ได้ก็คือสัญญา (ความจำได้) การศึกษาธรรมด้วยการลงมือปฏิบัติ สิ่งที่เป็นผลของการปฏิบัติ คือ ภูมิธรรม.”

มีอยู่จุดเดียว

ในนามสัทธีวาทริกของหลวงปู่ มีพระมหา
ทวิสุข สออบเปรียญ ๙ ประโยคได้เป็นองค์แรก ทาง
วัดบูรพารามจึงจัดฉลองพัทธประโยชน์ ๙ ถวาย

หลังจากพระมหาทวิสุขถวายสักการะแก่หลวง
ปู่แล้ว ท่านได้ให้โอวาทแบบปรารภธรรมะว่า “ผู้ที่
สามารถสอบเปรียญ ๙ ประโยคได้นั้น ต้องมีความ
เพียรอย่างมาก และมีความฉลาดเพียงพอเพราะถือว่า
ได้เป็นการจบหลักสูตรฝ่ายปริยัติและต้องแตกฉานใน
พระไตรปิฎก การสนใจทางปริยัติเพียงอย่างเดียวพัน
ทุกข์ไม่ได้ ต้องสนใจปฏิบัติทางจิตต่อไปอีกด้วย.”

หลวงปู่กล่าววว่า...

“พระธรรมทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น
ออกไปจากจิตของพระพุทธเจ้าทั้งหมด ทุกสิ่งทุก
อย่างออกจากจิต อยากรู้อะไรค้นได้ที่จิต.”

โลกกับธรรม

วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๒๒ หลวงปู่ไปพักผ่อน
วิเวกอยู่ที่วัดถ้ำศรีแก้ว ภูพาน สกลนคร เป็นเวลา ๑๐
กว่าวัน คำวันสุดท้ายที่หลวงปู่จะเดินทางกลับ ท่าน
อาจารย์สุวัจน์ พร้อมพระเถรในวัดเข้าไปกราบ
หลวงปู่เพื่อการอำลาให้หลวงปู่

ท่านกล่าวว่า พักผ่อนอยู่ที่นี่สบายดี อากาศ
ก็ดี ภาวนาก็สบาย นึกถึงบรรยาอากาศเก่า ๆ เมื่อสมัย
เที่ยวธุดงค์ แล้วหลวงปู่ก็กล่าวธรรมไม่ว่าท มีความ
ตอนหนึ่งว่า

“สิ่งใดซึ่งสามารถรู้ได้ สิ่งนั้นเป็นของโลก
สิ่งใดไม่มีอะไรจะรู้ได้ สิ่งนั้นคือธรรม โลกมีของคุณ
อยู่เป็นนิจ แต่ธรรมเป็นของสิ่งเดียวรอด.”

ควรถามหรือไม่

ผู้สนใจในทางปฏิบัติหลายท่าน ไม่ว่าจะบรรพชิต หรือคฤหัสถ์บางท่านนอกจากจะตั้งใจปฏิบัติเอาเองแล้วยังชอบเที่ยวแสวงหาครูบาอาจารย์ที่มีความชำนาญในการแนะนำสั่งสอนฟังธรรมจากท่าน เป็นต้น

ก็มีพระนักปฏิบัติคณาหนึ่งจากภาคกลาง ไปพักอยู่หลายวันเพื่อฟังธรรมและเรียนถามกัมมัฏฐานกับหลวงปู่องค์หนึ่ง พรรณนาความรู้สึกของตนว่า กระผมเข้าหาครูบาอาจารย์มาก็หลายองค์แล้ว ท่านก็สอนดีอยู่หรอกแต่ส่วนมากมักสอนแต่เรื่องระเบียบวินัยหรือ วิธีทำกัมมัฏฐาน และความสงบความสงบอันเกิดจากสมาธิเท่านั้น ส่วนหลวงปู่ท่านสอนทางลัด ถึงสิ่งสุดท้ายดอนันตตา สุญญตา ถึงพระนิพพาน กระผมขออภัยที่บังอาจถามหลวงปู่ตรง ๆ ว่า การที่หลวงปู่สอนเรื่องนิพพานนั้น เต็มนี้หลวงปู่ถึงนิพพานแล้วหรือยัง

หลวงปู่ปรารภว่า...

“ไม่มีอะไรจะถึง และไม่มีอะไรจะไม่ถึง.”

โลกนี้มันก็มีเท่าที่เราเคยรู้ มาแล้วนั่นเอง

บางครั้งที่หลวงปู่สังเกตเห็นว่า ผู้มาปฏิบัติ
ยังลังเลใจเสียดายในความสนุกเพลิดเพลินแบบโลกล้วน
จนไม่อยากละมาปฏิบัติธรรม

ท่านแนะนำชวนคิดให้เห็นชัดว่า...

“ขอให้ท่านทั้งหลายจงสำรวจดูความสุขว่า
ตรงไหนที่ตนเห็นว่ามันสุขที่สุดในชีวิต ครั้นสำรวจดู
แล้วมันก็แค่นั้นแหละ แค่นี้ที่เราเคยรู้เคยพบมาแล้ว
นั่นเอง ทำไมจึงไม่มากกว่านั้น มากกว่านั้นไม่มี โลกนี้
มีอยู่แค่นั้นเอง แล้วก็ซ้ำ ๆ ซาก ๆ อยู่แค่นั้น เกิดแก่
เจ็บตายอยู่รำไป มันจึงน่าจะมีมีความสุขชนิดพิเศษกว่า
ประเสริฐกว่านั้น ปลอดภัยกว่านั้น พระอริยเจ้าทั้ง
หลาย ท่านจึงสละสุขส่วนน้อยนั้นเสีย เพื่อแสวงหา
ความสุขอันเกิดจากความสงบกาย สงบจิต สงบกิเลส
เป็นความสุขที่ปลอดภัยหาสิ่งใดเปรียบมิได้เลย.”

หวังผลไกล

เมื่อมีแขกหรืออุบาสกอุบาสิกาไปกราบนมัสการ หลวงปู่ แต่หลวงปู่มีปรกติไม่เคยถามถึงเรื่องอื่นไกล มักถามว่าญาติโยมเคยภาวนาบ้างไหม? บางคนตอบว่าเคย บางคนตอบว่าไม่เคย ในจำนวนนั้นมีคนหนึ่งจะฉานกว่าใคร เขากล่าวว่า ดิฉันเห็นว่าพวกเราไม่จำเป็นต้องมาวิปัสสนาอะไร ให้มันลำบากลำบาก เพราะปีหนึ่ง ๆ ดิฉันก็ฟังเทศน์มหาชาติจบทั้ง ๑๓ กัณฑ์ตั้งหลายวัด ท่านว่าอานิสงส์การฟังเทศน์มหาชาตินี้จะได้ถึงศาสนาพระศรีอารีย์ ก็จะไปแต่ความสุขความสบายอยู่แล้วต้องมาทรมานให้ลำบากทำไม

หลวงปู่ว่า...

“สิ่งอันประเสริฐที่มีอยู่เฉพาะหน้าแล้วไม่สนใจ กลับไปหวังไกลถึงสิ่งที่เป็นแต่เพียงการกล่าวถึง เป็นลักษณะของคนไม่เอาไหนเลย ก็ในเมื่อมรรคผลนิพพานในศาสนาสมณโคตมในปัจจุบันนี้ยังมีอยู่อย่างสมบูรณ์ กลับเหลวไหลไม่สนใจ เมื่อถึงศาสนาพระศรีอารีย์ ก็ยิ่งเหลวไหลมากกว่านี้อีก”

การปฏิบัติธรรมนั้นเพื่ออะไร

หลวงพ่อบุบะ ซึ่งเป็ญญาตืออย่างไกลัซซิดของ หลวงปู่ อยู่ทีวัดโคกหม่อน แม้ท่านจะบวชเมือวัยชรา แต่ก็เคร่งครัดต่อการปฏิบัติดุคกัมีมัญฐานอย่างยั้ง หลวงปู่เคยยกย่องว่าปฏิบัติได้ผลดี วันหนึ่งท่าน อาพาธหนักไกลัจะมรณภาพแล้ว ท่านปรารภว่า อยาก เห็นหลวงปู่เป็นครั้งสุดท้ายเพื่อลาตาย อาตมาเรียน หลวงปู่ให้ทราบเมือหลวงปู่ไปถึแล้ว หลวงพ่อบุบะ ลุกกราบ แล้วลั้มตัวนอนตามเดิมโดยไม่ได้พูดอะไร แต่มีอาการยั้ม และสดซึนเห็นได้ชัด

ขณะนั้น สุรเสียงอันชัดเจนและนุ่มนวลของ หลวงปู่ก็มือออกมาว่า

“การปฏิบัติทั้งหลายที่เรายพยายามปฏิบัติมา ก็เพื่อจะใช้ในเวลานี้เท่านั้น เมือถึเวลาที่จะตาย ให้ ทำจิตให้เป็นหนึ่ง แล้วหยุดเพ่งปล่อยวางทั้งหมด” (หมายถึงออกจากฌานและดับพร้อม)

ไม่ยากสำหรับผู้ไม่ติดอารมณ์

วัดบูรพารามที่หลวงปู่ประจำอยู่ตลอดห้าสิบปี ไม่มีได้ไปจำพรรษาที่ไหนเลย เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในใจกลางเมือง หน้าศาลากลางติดกับศาลจังหวัดสุรินทร์ ด้วยเหตุนี้จึงมีเสียงรบกวนความสงบอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะเมื่อถึงฤดูงานช่างแพร์ หรือฤดูเทศกาลแต่ละอย่าง แสงเสียงอีกทีกครึกครื้นตลอดเจ็ดวันบ้างสิบห้าวันบ้างภิกษุสามเณรผู้มีจิตใจยังอ่อนไหวอยู่ย่อมได้รับความกระทบกระเทือนเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อนำเรื่องนี้กราบเรียนหลวงปู่ที่ไร ก็ได้คำตอบทำนองเดียวกันทุกครั้งว่า...

“มัวสนใจอะไรกับสิ่งเหล่านั้น ธรรมดาแสงย่อมสว่าง ธรรมดาเสียงย่อมดัง หน้าทีของมันเป็นอย่างนั้นเอง เราไม่ใส่ใจฟังเสียอย่างก็หมดเรื่อง จงทำตัวเราไม่ให้เป็นที่ปฏิกัมกับสิ่งแวดล้อม เพราะมันมีอยู่อย่างนี้ เป็นอยู่อย่างนี้เองเพียงแต่ทำความเข้าใจกับมันให้ถ่องแท้ด้วยปัญญาอันลึกซึ้งเท่านั้นเอง。”

บางที่ฟังแล้วกึ่งงและกึ่ง

อาตมามีส่วนเสียอยู่อย่างหนึ่ง คือ ชอบถามหรือพูดกับหลวงปู่แบบที่เล่นทีจริงอยู่เรื่อย ทั้งนี้ก็เพราะหลวงปู่ไม่เคยถือท่านเป็นกันเองกับพระเถรผู้ใกล้ชิดอย่างสม่ำเสมอ เช่น ถามท่านว่า ในตำรากล่าวว่า มีเทวดามาชุมนุมฟังเทศน์ หรือมาเฝ้าพระพุทธเจ้าหลายสิบโกฏินั้นจะมีสถานที่บรรจุพอหรือเสียงดังทั่วถึงกันหรือ

เมื่อได้ฟังหลวงปู่แล้วกึ่งวียงงและอัศจรรย์ใจอย่างยิ่ง เพราะไม่เคยพบในตำราและไม่เคยได้ยินมาก่อน และยิ่งกว่านั้นเพิ่งจะได้ฟังท่านพูดเมื่ออาพาธหนักแล้วใกล้จะมรณภาพด้วย

หลวงปู่ตอบว่า...

“เทวดาจะมาชุมนุมกันจำนวนกี่ล้านโกฏิก็น่าไม่มีปัญหาอะไร เพราะในเนื้อที่หนึ่งปรมาณู เทวดาอยู่ได้ถึงแปดองค์.”

แบบมโนสาเร่ก็เคยตอบ

ปัญหาโลกแตก ที่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งคน ปัญญาดีและปัญญาอ่อน นำมาถกเถียงกันอย่างไม่เกิดประโยชน์และตกลงกันไม่ได้สักทีว่า ไก่กับไข่ อย่างไหนเกิดก่อน ซึ่งส่วนมากเป็นการถามตอบเพื่อเถียงกันเล่น แล้วจบลงไม่ได้ ก็ยังมีผู้นำไปถามโดยคิดว่าหลวงปู่คงไม่ตอบปัญหาแบบนี้ ในที่สุดก็ได้ฟังคำตอบของหลวงปู่อย่างไม่เหมือนใครเลย คือ วันหนึ่งพระเบิ้ม เข้าไปปฏิบัติหมวดทำถวายเป็นทานแล้วถามว่า หลวงปู่ ไก่กับไข่อะไรเกิดก่อน

หลวงปู่บอกว่า...

“เกิดพร้อมกันนั่นแหละ.”

กล่าวเตือน

บางครั้งหลวงปู่แทบจะรำคาญกับพวกที่ปฏิบัติเพียงไม่ก็มากน้อยก็มาถามแบบเร่งผลให้ทันตาเห็น

ท่านกล่าวเตือนว่า...

“การปฏิบัติ ให้มุ่งปฏิบัติเพื่อส่ำรวม เพื่อความละเพื่อคลายความกำหนัด ยินดี เพื่อความดับทุกข์ ไม่ใช่เพื่อเห็นสวรรค์วิมานหรือแม้พระนิพพานก็ไม่ต้องตั้งเป้าหมายเพื่อจะเห็นทั้งนั้น ให้ปฏิบัติไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องอยากเห็นอะไรเพราะนิพพานมันเป็นของว่าง ไม่มีตัวมีตน หาที่ตั้งไม่มี หาที่เปรียบไม่ได้ปฏิบัติไปจึงจะรู้เอง.”

ละอย่างหนึ่งติดอีกอย่างหนึ่ง

ลูกศิษย์ฝ่ายคฤหัสถ์ผู้ปฏิบัติธรรมคนหนึ่ง เข้านมัสการหลวงปู่ รายงานผลการปฏิบัติให้หลวงปู่ฟังด้วยความภาคภูมิใจว่าปสึมใจอย่างยิ่งที่ได้พบหลวงปู่วันนี้ ด้วยกระผมปฏิบัติตามที่หลวงปู่เคยแนะนำก็ได้ผลไปตามลำดับ คือ เมื่อลงมือนั่งภาวนาก็เริ่มละสังขยาอารมณ์ภายนอกหมด จิตก็หมดความวุ่น จิตรวมจิตสงบ จิตตั้งสู่สมาธิ หมดอารมณ์อื่น เหลือแต่ความสุข สุขอย่างยิ่งเย็นสบาย แม้จะให้อยู่ตรงนี้นานเท่าไรก็ได้

หลวงปู่ยิ้มแล้วพูด...

“เออ ก็ดีแล้วที่ได้ผล พูดถึงความสุขในสมาธิมันก็สุขจริง ๆ จะเอาอะไรมาเปรียบไม่ได้ แต่ถ้าติดอยู่แค่นั้นมันก็ได้แค่นั้นแหละยังไม่เกิดปัญญา อริยมรรคที่จะตัดภพชาติตัดหนา อุปาทาน ได้ ให้ละสุขนั้นเสียก่อนแล้วพิจารณาขันธห้าให้แจ่มแจ้งต่อไป。”

ปรารภธรรมเปรียบเทียบ

จิตของพระอริยเจ้าชั้นโลกุตตระนั้น แม้จะยังอยู่ในโลกคลุกคลีกับสิ่งแวดล้อมโดยสถานใด ก็ไม่อาจจูงจิตของท่านให้ไขว้เขวเจือปนกับสิ่งเหล่านั้นได้ คือ โลกธรรมไม่อาจครอบงำจิตได้เลย คือ จิตไม่กลับกลายเป็นจิตปุถุชนได้อีก ไม่อาจกลับไปอยู่ใต้อำนาจของกิเลสตัณหาได้อีก

“เปรียบเทียบเหมือนกะทิมะพร้าวที่คั้นออกมาแล้ว เอาไปตำรอกหรือเคี้ยวด้วยความร้อนจนเป็นน้ำมันออกมาได้แล้ว ย่อมกลับกลายเป็นกะทิเหมือนเดิมอีก แม้จะเอาไปปะปนระคนกับกะทิอย่างไร ก็ไม่อาจทำให้น้ำมันนั้นกลายเป็นกะทิเหมือนเดิมได้.”

ตัวอย่างเปรียบเทียบ

มรรคผลนิพพาน เป็นสิ่งปัจจุัตตัง คือ รู้เห็น
ได้ จำเพาะตนโดยแท้ ผู้ใดปฏิบัติเข้าถึง ผู้นั้นเห็นเอง
แจ่มแจ้งเอง หมดสงสัยในพระศาสนาได้โดยสิ้นเชิง
มิฉะนั้นแล้วจะต้องเดาเอาอยู่รำไป แม้จะมีผู้
สามารถอธิบายให้ลึกซึ้งอย่างไร ก็รู้ได้แบบเดา สิ่ง
ไดยังเดาอยู่สิ่งนั้นก็ยังไม่แน่นอน

ยกตัวอย่างเช่น เต่ากับปลา เต่าอยู่ได้สองโลก
คือ โลกบนบกกับโลกในน้ำ ส่วนปลาอยู่ได้โลกเดียว คือ
ในน้ำ ขึ้นมาบนบกก็ตายหมด

วันหนึ่งเต่าลงไปในน้ำ แล้วก็พรรณนาความ
สุขสบายบนบกให้ปลาฟัง ว่ามันมีแต่ความสุขสบาย
แสงสีสวยงาม ไม่ต้องลำบากเหมือนอยู่ในน้ำ

ปลาพากันฟังด้วยความสนใจ และอยาก
เห็นบก จึงถามเต่าว่า บนบกนั้นลึกลับมากไหม เต่าว่า
มันจะลึกลับอะไร ก็มันบก

เอ บนบกนั้นมีคลื่นมากไหม มันจะคลื่น
อะไรก็มันบก

เอ บนบกนั้นมีเปลือกตมมากไหม มันจะมี
เปลือกตมอะไรก็มันบก

ให้สังเกตดูคำที่ปลาถาม เอาแต่ความรู้ที่มี
อยู่ในน้ำมาถามเต่า เต่าก็ได้แต่ปฏิเสธ

**“จิตปุถุชนที่เดามรรคผลนิพพาน ก็ไม่ต่าง
อะไรกับปลา.”**

ภายนอกกับภายใน

เมื่อเย็นวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๔ หลังจาก หลวงปู่กลับจากราชพิธีในพระราชวัง กำลังพักผ่อน อยู่ที่พระตำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศฯ มีท่านเจ้าคุณซึ่งเป็นนักปฏิบัติภาวนาองค์หนึ่งเข้าไปเยี่ยม สนทนาธรรมกับหลวงปู่ ขึ้นต้นด้วยคำถามว่า เขาว่า คนที่เป็นยักษ์ในชาติปางก่อน กลับมาเป็นมนุษย์ใน ชาตินี้มันเรียนคาถาอาคมอะไรก็ศักดิ์สิทธิ์ไปทุกอย่าง เป็นความจริงแค่ไหนครับผม

หลวงปู่ลุกขึ้นนั่งฉับไว แล้วตอบว่า...

“ผมไม่เคยได้สนใจเรื่องอย่างนี้เลย ท่านเจ้าคุณเคยภาวนาถึงตรงไหม หลีตุปนาท คือ กิริยา ที่จิตขยับเอง โดยปราศจากเจตนาที่จะขยับ เกิดในจิต ของเหล่าพระอรหันต์ท่านนั้นไม่มีในสามัญชน เพราะ พันเหตุปัจจัยแห่งการปรุงแต่งแล้วเป็นอิสระด้วย ตัวมันเอง.”

แค่ศีลห้าก็ไม่มี

พระมหาเถระผู้ใหญ่แต่ละรูปนั้น ย่อมจะมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมากทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต บรรดาศิษย์เหล่านั้นจึงมีทั้งดีและเลว โดยเฉพาะศิษย์ฝ่ายพระองค์ที่ดีก็มีถมเถไป องค์ที่เลวก็พอมีปะปนอยู่บ้าง เช่น มีพระผู้ใกล้ชิดองค์หนึ่ง ชอบถือวิสาสะจนเกินควร คือชอบหยิบเอาข้าวของบางอย่างที่ยังไม่ได้รับอนุญาต มีผู้บอกหลวงปู่ให้ทราบ แต่หลวงปู่ก็ชอบวางเฉยอยู่แล้ว

ครั้งหนึ่ง ท่านต้องการใช้ของอันนั้น จึงใช้ให้พระองค์หนึ่งไปถามหา แต่ถูกปฏิเสธว่าเขาไม่ได้เอาไป พระองค์นั้นจึงกลับมาบอกหลวงปู่ว่าเขาปฏิเสธไม่ได้เอาหลวงปู่ก็ไม่ได้ว่าอะไร เพียงแต่พูดออกมาชนิดหนึ่งว่า

“พระบางองค์ มัวแต่ตั้งใจรักษาศีล ๒๒๗
จนลืม รักษาศีล ๕ .”

ไม่เคยเห็นหวั่นไหวในเหตุการณ์อะไร

เวลา ๔ ทุ่มผ่านไปแล้ว เห็นหลวงปู่ยังนั่งพัก
ผ่อนอยู่ตามสบายจึงเข้าไปกราบเรียนว่า หลวงปู่ครับ
หลวงปู่ขาวมรณภาพเสียแล้ว หลวงปู่ก็แทนที่จะถามว่า
ด้วยเหตุใด เมื่อไร ก็ไม่ถามกลับพูดต่อไปเลยว่า

“เออ ท่านอาจารย์ขาว ก็หมดภาระการ
แบกหามสังขารเสียที พบกันเมื่อ ๔ ปีที่ผ่านมา เห็น
ลำบากสังขารต้องให้คนอื่นช่วยเหลืออยู่เสมอ เรา
ไม่มีวิบากของสังขาร เรื่องวิบากของสังขารนี้ แม้
จะเป็นพระอรหันต์เจ้าชั้นไหนก็ต้องต่อสู้อันกว่าจะขาด
จากกันได้ ไม่เกี่ยวข้องกันอีก แต่ตามปกติสภาวะ
ของจิตนั้น มันก็ยังอยู่กับสิ่งเหล่านี้เองเพียงแต่จิตที่
ฝึกดีแล้วเมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นย่อมละ และระงับได้
เร็วไม่กังวลไม่ยึดถือ หมดภาระเกี่ยวข้องกับสิ่ง
เหล่านั้น มันก็แค่นั้นเอง.”

ผู้ที่เข้าใจธรรมะได้ถูกต้องหายาก

เมื่อไฟไหม้จังหวัดสุรินทร์ครั้งใหญ่ได้ผ่านไปแล้ว ผลคือความทุกข์ยาก สูญเสียสิ้นเนื้อประดาตัว และเสียใจอาลัยอาวรณ์ในทรัพย์สิน ถึงขั้นเสียสติไปก็หลายราย วนเวียนมาล่ำเลิกให้หลวงปู่ฟังว่า อุตส่าห์ทำบุญเข้าวัด ปฏิบัติธรรมมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ทำไมบุญกุศลจึงไม่ช่วย ทำไมธรรมะจึงไม่ช่วยคุ้มครอง ไฟไหม้บ้านวอดวายหมด แล้วเขาเหล่านั้นเลิกเข้าวัดทำบุญไปหลายราย เพราะธรรมะไม่ช่วยเขาให้พ้นจากไฟไหม้บ้าน

หลวงปู่ว่า..

“ไฟมันทำตามหน้าที่ของมัน ธรรมะไม่ได้ช่วยใครในลักษณะนั้น หมายความว่า ความอันตราย ความวิบัติ ความเสื่อมสลาย ความพลัดพรากจากกัน สิ่งเหล่านี้มันมีประจำโลกอยู่แล้ว ทีนี้ผู้มีธรรมะ ผู้ปฏิบัติธรรมะเมื่อประสบกับภาวะเช่นนั้นแล้ว จะวางใจอย่างไรจึงไม่เป็นทุกข์อย่างนี้ต่างหาก ไม่ใช่ธรรมะช่วยไม่ให้แก่ ไม่ให้ตาย ไม่ให้หิว ไม่ให้ไฟไหม้ ไม่ใช่อย่างนั้น.”

ต้องปฏิบัติจึงหมดความสงสัย

เมื่อมีผู้ถามถึง การตาย การเกิดใหม่ หรือถามถึงชาติหน้าชาติหลัง หลวงปู่ไม่เคยสนใจที่จะตอบ หรือมีผู้กล่าวค้านว่าเชื่อหรือไม่เชื่อ นรก สวรรค์มีจริงหรือไม่จริงประการใด หลวงปู่ไม่เคยค้นคว้าหาเหตุผลเพื่อจะเอาค้านใคร หรือไม่เคยหาหลักฐานเพื่อยืนยันเพื่อให้ใครยอมจำนนแต่ประการใด ท่านกลับแนะนำว่า

“ผู้ปฏิบัติที่แท้จริงนั้น ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงชาติหน้าชาติหลังหรือนรกสวรรค์อะไรก็ได้ ให้ตั้งใจปฏิบัติให้ตรง ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างแน่วแน่มากพอ ถ้าสวรรค์มีจริงถึง ๑๖ ชั้นตามตำรา ผู้ปฏิบัติดีแล้ว ก็ยอมได้เลื่อนฐานะของตนเองโดยลำดับ หรือถ้าสวรรค์นิพพานไม่มีเลย ผู้ปฏิบัติดีแล้วในขณะนี้ ย่อมไม่ไร้ประโยชน์ ย่อมอยู่เป็นสุข เป็นมนุษย์ชั้นเลิศ การฟังจากคนอื่น การค้นคว้าจากตำรานั้น ไม่อาจแก้ข้อสงสัยได้ ต้องเพียรปฏิบัติ ทำวิปัสสนาญาณให้แจ้งความสงสัยก็หมดไปเองโดยสิ้นเชิง.”

เขาต้องการอย่างนั้นเอง

แม้จะมีคนเป็นกลุ่ม อยากรังความคิดเห็นของ หลวงปู่ เรื่องเวียนว่ายตายเกิด ยกบุคคลมาอ้างว่า ท่าน ผู้นั้นผู้นี้สามารถระลึกชาติย้อนหลังได้หลายชาติว่า ตนเคย เกิดเป็นอะไรบ้างและใครเคยเป็นแม่เป็นญาติกันบ้าง

หลวงปู่ว่า...

“เราไม่เคยสนใจเรื่องอย่างนี้ แค่อุปจารสมาธิก็เป็นได้แล้ว ทุกอย่างมันออกไปจากจิตทั้งหมด อยากรู้อยากเห็นอะไร จิตมันบันดาลให้รู้ให้เห็นได้ทั้งนั้น และรู้ได้เร็วเสียด้วย หากพอใจเพียงแค่นี้ ผลที่ได้ก็คือ ทำให้กลัวการเวียนว่ายตายเกิดในภพที่ ตกต่ำ แล้วก็ตั้งใจทำดี บริจาคทาน รักษาศีล แล้วก็ ไม่เบียดเบียนกัน พวกกันกระหึ่มยืมย่องในผลบุญ ของตน ส่วนการที่จะขจัดกิเลสเพื่อทำลาย อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เข้าถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงนั้น อีกอย่างหนึ่งต่างหาก.”

แปลกดี

หลังจากงานเปิดพิพิธภัณฑ์ท่านอาจารย์มั่น แล้วหลวงปู่เดินทางต่อไปเพื่อเยี่ยมท่านอาจารย์ฝั้น ที่ถ้ำขาม สมัยนั้นรถใหญ่ไปได้แค่เชิงเขา หลวงปู่ ต้องปีนเขาจากที่ไกลด้วยความเหนื่อยยากอย่างยิ่ง ท่านต้องหยุดพักเหนื่อยหอบเป็นระยะหลายครั้ง อาตมาทุกข้ใจมากที่มีส่วนทำให้หลวงปู่ต้องทรมาน สังการถึงปานนั้น ในที่สุด เมื่อไปถึงศาลาใหญ่บน ยอดถ้ำขาม แล้วท่านอาจารย์ฝั้นกราบหลวงปู่เสร็จ ท่านอาจารย์เทศก์ก็ขึ้นไปถึงพอดี

เมื่อเห็นพระเถระสำคัญทั้งสามรูปได้ไปพบ กันโดยบังเอิญเช่นนี้และท่านสนทนาวิสาสะกันด้วย บรรยากาศที่สงบเยือกเย็น ยิ้มแย้มแจ่มใสเช่นนั้น ความทุกข์หายไปหมด ความปลื้มปิติก็เข้ามาแทนที่

ท่านอาจารย์ฝึกกล่าวแสดงความยินดีกับ
หลวงปู่ว่าท่านอาจารย์สุขภาพแข็งแรงดีแท้ อายุปูน
นี้แล้วยังสามารถขึ้นถ้ำขามได้

หลวงปู่กล่าวว่า...

“ก็ไม่ค่อยแข็งแรงเท่าไรหรอก ผมตริตรอง
ดูแล้ว เห็นว่าไม่มีวิบากของสังขาร เมื่ออาศัยไม่ได้
ปล่อยทิ้งไปเลยเท่านั้นแหละ.”

ไม่มีนิทานสาธก

อยู่ใกล้ชิดหลวงปู่ตลอดระยะเวลายาวนาน คำสอนของท่านไม่เคยมีนิทานสาธก หรือนิทานสนุก อะไรที่หลวงปู่ยกมาบรรยายให้ฟังสนุก ๆ เลย ไม่ว่าชาดกหรือเรื่องประกอบในปัจจุบัน

คำสอนของท่านล้วนแต่เป็นสังัจจธรรมชั้นปรมาตถ์ หรือไม่ก็เป็นคำจำกัดความอย่างกะทัดรัด ชนิดระมัดระวัง หรือคล้ายประหยัดคำพูดอย่างยิ่ง แม้แต่การสอนพิธีกรรม หรือศาสนพิธีและการทำบุญบริจาคทานอะไร ในระดับศีลธรรม หลวงปู่ทำแบบปล่อยวางหมด ส่วนมากหลวงปู่กล่าวว่า

“เรื่องพิธีกรรม หรือบุญกิริยาวัตถุต่าง ๆ ทั้งหลาย ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ยังให้เกิดกุศลได้อยู่ หากแต่สำหรับนักปฏิบัติแล้ว อาจถือได้ว่าเป็นไปเพื่อกุศลเพียงนิดหน่อยเท่านั้นเอง.”

ยิ่งแปลกอีก

ไม่ต้องสงสัยว่าญาติโยมที่นั่งห้อมล้อมจำนวนมากนั้นจะตื่นตื่นดีใจขนาดไหน ที่เห็นพระเถระสำคัญนั่งอยู่ด้วยกันโดยบังเอิญ คือ หลวงปู่ศุขลย์ หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่เทศก์ โอกาสเช่นนี้หาได้ง่ายที่ไหน ตากล้องจากสุรินทร์สองคนตั้งหน้าถ่ายรูปเอาอย่างเต็มที่

ขากลับบนรถบัสใหญ่นั้นเอง ช่างถ่ายรูปเห็นว่าทุกคนกระหายที่จะได้รูป เขาจึงพูดว่า จะขยาย ๑๒ นิ้วจำหน่ายเอาเงินบำรุงวัดป่าจอมพระ อาตมาคิดแต่ในใจว่า การเอารูปครูบาอาจารย์ไปตีราคาจำหน่ายเช่นนี้ดูไม่ค่อยงามเท่าไรนัก แต่เขาก็สั่งจองกันเกือบทุกคน

เมื่อช่างเอาฟิล์มไปล้างแล้ว ปรากฏว่าฟิล์มที่อุตสาหกรรมถ่ายไม่ต่ำกว่า ๒๐ ครั้งนั้น มีลักษณะใสสะอาดเหมือนหนึ่งท้องฟ้าที่ปราศจากหมอกเมฆ ฉะนั้น ความหวังที่จะได้รูปก็สิ้นสุดลงโดยสิ้นเชิง ยิ่งกว่านั้น การพบกันของพระเถระสำคัญทั้งสามท่านนั้น เป็นการพบกันครั้งสุดท้ายแล้ว.

ว่าไปตามความเป็นจริงอย่างไร

เมื่อมีผู้ถามว่าหลวงปู่เคยอ่านประวัติท่านอาจารย์มั่นที่มีหลายท่านเขียนไว้อย่างมากมายไหม หลวงปู่ก็ตอบว่าเคยอ่านเหมือนกัน ที่เขาเขียนถึงอภินิหารของท่านต่าง ๆ นานานั้นหลวงปู่เข้าใจว่าอย่างไร หลวงปู่ว่า เมื่อสมัยเราเคยอยู่กับท่านก็ไม่เห็นท่านเล่าบอกว่อย่างไร

ตามปกติของหลวงปู่ เมื่อท่านเล่าถึงท่านอาจารย์ ท่านจะพูดถึงเฉพาะกิจจุดงค์ของท่านอาจารย์มั่นเท่านั้น ว่าผู้ที่ถือจุดงค์ในรุ่นต่อมา ยังไม่เห็นมีใครถือได้เคร่งครัดเท่าท่านเลยแม้แต่คนเดียวมุ่งห่มเฉพาะผ้าบังสุกุลที่ตัดเย็บซ่อมเอง ไม่ใช่ผ้าสำเร็จรูปจากคนอื่น อยู่เสนาสนะป่าตลอดชีวิต ฉันแต่อาหารที่บิณฑบาตได้ในบาตร แม้อาพาธหนักยังอุตสาห์นั่งอุ้มบาตรให้เขาใส่ ไม่ถืออาานิสงส์พรรษา ไม่รับกฐิน ตลอดถึงไม่ก่อสร้างหรือชวนทำการก่อสร้าง.

ปฏิบัติบูชา

ด้วยความคุ้นเคยและอยู่ใกล้ชิดหลวงปู่มาเป็นเวลานาน เมื่ออาตมาถามปัญหาอะไรท่านหลวงปู่ท่านมักจะตอบด้วยการย้อนถามกลับคืนทำนองให้คิดหาคำตอบเอาเอง

เช่น ถามว่า พระอรหันต์ท่านมีใจสะอาด สว่างแล้วท่านอาจรู้เลขหวยได้อย่างแม่นยำหรือครับ

ท่านตอบว่า **“พระอรหันต์ ท่านใส่ใจเพื่อจะรู้สิ่งเหล่านั้นเองหรือ.”**

ถามว่า พระอรหันต์ท่านเคยนอนหลับฝันเหมือนคนธรรมดาด้วยหรือเปล่าครับ

ท่านตอบว่า **“การหลับแล้วเกิดฝัน เป็นเรื่องของสังขารชั้นมิใช่หรือ.”**

ถามว่า พระปฤชุนธรรมดายังหนาด้วยกิเลสแต่มีความสามารถสอนคนอื่นให้เขาบรรลู่ถึงพระอรหันต์ เคยมีบ้างไหมครับหลวงปู่

ท่านตอบว่า **“หมอบางคน ทั้งที่ตนเองยังมีโรคอยู่ แต่ก็เคยรักษาคนอื่นให้หายจากโรคได้ มีอยู่ทั่วไปมิใช่หรือ.”**

อาการอึดอัดหงุดหงิดหรือรำคาญไม่แสวงหาของ
หรือสิ่งสมหรืออาลัยอาวรณ์กับของที่สูญหาย ไม่
ประมาท รุ่งเรืองด้วยสติสัมปชัญญะและเบิกบาน
อยู่เสมอ เป็นอยู่โดยปราศจากทุกข์ ไม่หวั่นไหวไป
ตามเหตุการณ์ไม่ถูกภาวะอื่นครอบงำ

ท่านสอนอยู่เสมอว่า...

“ให้ทำความเข้าใจกับสภาวะธรรมอย่างชัด
แจ้งว่า เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงสลายไป อย่าทุกข์โศก
เพราะสภาวะนั้นเป็นเหตุ。”

มีเวทนาหนัก แต่ไม่หนักด้วยเวทนา

หลวงปู่อาพาธหนักอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาฯ เป็นวันที่ ๑๗ ของการอยู่โรงพยาบาล ค็นั้น หลวงปู่มีอาการอ่อนเพลียอย่างมาก ถึงต้องให้ออกซิเจนช่วยหายใจโดยตลอด เวลาตีขึ้นมาแล้วคือหุกหุ่มกว่าท่านอาจารย์ยันตระ พร้อมด้วยบริวารหลายท่านเข้าไปขอราบเยี่ยมหลวงปู่ เห็นเป็นกรณีพิเศษจึงให้ท่านเข้าไปกราบเยี่ยมได้ หลวงปู่นอนตะแคงขวาหลับตาตลอด เมื่อคณะของท่านอาจารย์ยันตระกราบนมัสการแล้ว ท่านอาจารย์ยันตระขยับก้มไปขีดหูหลวงปู่ แล้วถามว่า “หลวงปู่ยังมีเวทนาอยู่หรือ”

หลวงปู่ตอบว่า...

“เวทนาจับร่างกายนั้นมีอยู่ตามธรรมชาติของมัน แต่ไม่ได้สวยเวทนานั้นเลย.”

เดินทางลัดที่ปลอดภัย

เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๖ ก่อนที่หลวงปู่จะกลับจากโรงพยาบาลจุฬาฯ ได้ชักชวนกันทำบุญถวายสังฆทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่บรรพชนที่สร้างโรงพยาบาลฯ ที่ล่วงลับไปแล้ว

เมื่อพิธีถวายสังฆทานผ่านไปแล้ว มีนายแพทย์และนางพยาบาลจำนวนหนึ่งเข้าไปกราบนมัสการหลวงปู่ แสดงความดีใจที่หลวงปู่หายจากอาพาธครั้งนี้ พร้อมทั้งกล่าวปียวาจาว่า หลวงปู่มีสุขภาพอนามัยแข็งแรงดี หน้าตาสดใสเหมือนกับไม่ได้ผ่านการอาพาธมาคงจะเป็นผลจากที่หลวงปู่มีภาวนาสมาธิจิตดี พวกกระผมมีเวลาน้อย หาโอกาสเพียรภาวนาสมาธิได้ยาก มีวิธีใดบ้างที่จะปฏิบัติได้ง่าย ๆ หรือโดยย่อที่สุด

หลวงปู่ตอบว่า...

“มีเวลาเมื่อไร ให้ปฏิบัติเมื่อนั้น การฝึกจิต การพิจารณาจิตเป็นวิธีลัดที่สุด.”

ไม่เคยกระทำแบบแสดง

หลวงปู่ไม่มีมาथाในทางอยากโชว์เพื่อให้เด่น ให้สง่าแก่ตนเอง เช่นการถ่ายรูปของท่าน ถ้าใครอยากจะทำรูปท่าน ก็ต้องหาจังหวะให้ดี ระหว่างที่ท่านห่มผ้าใส่สังฆาฏิเรียบร้อย เพื่อลงปาฏิโมกข์หรือบวชนาคหรือเข้าพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วขอถ่ายรูปท่านในจังหวะนี้ยอมได้ง่าย เมื่อท่านอยู่ตามธรรมดาแล้วขอร้องให้ท่านลุกไปห่มผ้ามาตั้งทำให้ถ่ายแบบนี้หวังได้ยากอย่างยิ่ง เช่น มีสุภาพสตรีท่านหนึ่งจากกรุงเทพฯ นำผ้าห่มชั้นดีไปถวายหลวงปู่เมื่อนานาน พอถึงเดือนห้าหน้าร้อน เอิญเขาได้ไปกราบหลวงปู่อีกจึงขอให้ท่านเอาผ้ามาห่มให้เขาถ่ายรูปด้วย เพราะตอนถวายไม่ได้ถ่ายไว้ หลวงปู่ปฏิเสธว่า ไม่ต้องหรอก แม้เขาจะขอเป็นครั้งที่สอง ที่สาม ท่านก็ว่าไม่ต้องไม่จำเป็น อยู่นั่นเอง

เมื่อสุขภาพสตรีนั้นลากลับไปแล้ว อาตมาไม่ค่อยสบายใจถามท่านว่า โยมเขาไม่พอใจ หลวงปู่ทราบไหม

หลวงปู่ยิ้มแล้วตอบว่า...

“รู้อยู่ ที่เขามีความไม่พอใจ ก็เพราะใจเขามีความไม่พอ.”

สันชาติชาตภาพ

พระมหาเถระผู้ใหญ่ ฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐาน สันทนาธรรมะชั้นปรมาตถ์กับหลวงปู่หลายข้อ แล้วลงท้ายด้วยคำถามว่า พระเถระนักปฏิบัติบางท่าน มีปฏิปทาดี น่าเชื่อถือ แม้พระด้วยกันก็ยอมรับว่าท่านเป็นผู้มั่นคงในพระศาสนา แต่ในที่สุดก็ไปไม่รอดถึงขั้นต้องสึกหาลาเพศไปก็มี หรือไม่ก็ทำไขว้เขว ประพฤติตัวมัวหมองอยู่ในพระธรรมวินัยก็มี จึงไม่ทราบว่าจะปฏิบัติถึงขั้นไหนอีก จึงจะตัดวัฏสงสารให้สิ้นภพสิ้นชาติได้

หลวงปู่กล่าวว่...

“การสำรวมสำเหนียกในพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัดและสมาทานถือธุดงค์นั้น เป็น

ปฏิบัติที่ดิ่งามอย่างยิ่ง น่าเลื่อมใส แต่ถ้าเจริญจิต
ไม่ถึงอธิจิต อธิปัญญาแล้ว ย่อมเลื่อมลงได้เสมอ
เพราะยังไม่ถึงโลกุตตรภูมิ ที่จริงพระอรหันต์ทั้ง
หลายท่านไม่ได้รู้อะไรมากมายเลย เพียงแต่เจริญ
จิตให้รู้แจ้งในขั้นห้า ทางตลอดในปฏิจกสมุปบาท
หยุดการปรุงแต่ง หยุดการแสวงหา หยุดกิริยาจิต
มันก็จบแค่นี้เหลือแต่บริสุทธิ สะอาด สว่าง ว่าง
มหาสุญญตา ว่างมหาศาล.”

ทั้งหมดอยู่ที่ความประพฤติ

ตลอดชีวิตของหลวงปู่ ท่านไม่เคยยอมรับกับการถือฤกษ์งามยามดีอะไรเลย แม้จะถูกถามหรือถูกขอให้บอกเพียงว่า จะบวชวันไหน จะสึกวันไหน หรือวันเดือนปีไหนดี หรือเสียอย่างไรหลวงปู่ก็ไม่เคยเปลอเอออวยด้วย มักจะพูดว่า วันไหนเดือนไหนก็ดีทั้งนั้นแหละ คือ ถ้ามีผู้ขอเช่นนั้น ท่านมักให้เขาหาเอาเอง หรือมักบอกว่าวันไหนก็ได้ ถ้าสะดวกดีแล้วเป็นฤกษ์ดีทั้งหมด

หลวงปู่สรุปลงว่า...

“ทุกอย่างรวมอยู่ที่ความประพฤติ คือ ฤกษ์ดี ฤกษ์ร้าย โชคดี โชคร้าย เรื่องเคราะห์ กรรม บาป บุญ อะไร ทั้งหมดนี้ ล้วนออกไปจากความประพฤติของมนุษย์ทั้งนั้น。”

เปรียบเทียบให้ฟัง

ความอยากรู้อยากเห็น เพื่อบรรเทาความ
สงสัยของตนให้ได้นั้น ย่อมมีอยู่สำหรับชนผู้เจริญโดย
ทั่วไป วิชาแต่ละศาสตร์แต่ละสาขา ตั้งไว้เพื่อให้
มนุษย์เกิดสงสัยอยากรู้ แล้วเพียรพยายามศึกษา
ปฏิบัติเพื่อรู้ถึงจุดหมายปลายทางของแต่ละศาสตร์นั้น

แต่พุทธศาสตร์ต้องศึกษาและปฏิบัติอย่างสมดุลง
และความเพียรขั้นอุกฤษฏ์ เพื่อเข้าถึงสิ่งสูงสุดของ
พุทธธรรมด้วยตนเอง หมาดข้อสงสัยได้เองโดยสิ้นเชิง

เปรียบเหมือนคนบ้านนอกที่ไม่เคยเห็นกรุงเทพฯ
มีคนอธิบายให้ฟังว่า ที่กรุงเทพฯ นั้น นอกจากมีความ
เจริญอย่างอื่นแล้ว ยังมีกำแพงแก้วและภูเขาทองทั้ง
ลูกอันมหิมาอีกด้วย เขาจึงตั้งใจไปกรุงเทพฯ ให้ได้ โดย
คิดว่าจะไปเอาแก้วที่กำแพงและไปเอาทองที่ภูเขา ครั้น
เพียรพยายามไปจนถึงแล้ว ผู้รู้ก็ชี้บอกกว่านี่คือกำแพง
แก้ว นี่คือภูเขาทอง เพียงแค่นี้ความตั้งใจและความ
สงสัยของเขาก็สิ้นสุดลงทันที

“มรรคผลนิพพานก็เช่นนั้นเหมือนกัน.”

อยู่อย่างไรปลอดภัยที่สุด

จำได้ว่าเมื่อปี ๒๕๑๙ มีพระเถระ ๒ รูป เป็นพระฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐานจากทางอีสานเหนือ แวะไปกราบนมัสการหลวงปู่ แล้วสนทนาธรรมเรื่องการปฏิบัติ เป็นที่เกิดศรัทธาปสาทะและเต็มดำในรสพระธรรมอย่างยิ่ง ท่านเหล่านั้นกล่าวย้อนถึงคุณงามความดีตลอดถึงภูมิธรรมของครูบาอาจารย์ที่ตนเคยไปพำนักศึกษาปฏิบัติมาด้วยเป็นเวลานานว่า หลวงปู่องค์นี้เน้นมีวิหารธรรมคืออยู่กับสมาธิตลอดเวลา อาจารย์องค์นี้อยู่กับพรหมวิหารเป็นปกติ คนจึงนับถือท่านมาก หลวงปู่องค์นี้อยู่กับอัปปมัญญาพรหมวิหาร ลูกศิษย์ของท่านจึงมากมายทั่วสารทิศ ไม่มีประมาณ ดังนี้เป็นต้น ท่านจึงมีแต่ความปลอดภัยจากอันตรายตลอดมา

หลวงปู่กล่าวว่า...

“เออ ท่านองค์ไหนมีภูมิธรรมแคไหน ก็อยู่กับภูมิธรรมนั้นเถอะ เราอยู่กับ “รู้”.”

สนทนาต่อมา

ครั้นเมื่อพระเถระทั้ง ๒ รูป ได้ฟังคำพูดของหลวงปู่ว่า หลวงปู่ท่านอยู่กับ “รู้” ต่างองค์ก็หนึ่งสงบชั่วระยะหนึ่ง แล้วก็เรียนถามหลวงปู่ต่อไปว่า อาการที่ว่าอยู่กับรู้มีลักษณะเป็นอย่างไร

หลวงปู่ตอบอธิบายว่า...

“รู้ (อัญญา) เป็นปกติจิตที่ ว่าง สว่าง บริสุทธิ์ หยุด การปรุงแต่ง หยุดการแสวงหา หยุดกิริยาของจิต ไม่มีอะไรเลย ไม่ยึดถืออะไรสักอย่าง.”

ถึงที่สุดแห่งทุกข์

หลวงปู่เป็นผู้มีวาจาบริสุทธิ์ เพราะท่านชอบกล่าวแต่สิ่งที่เป็นสังฆธรรมแท้ กล่าวแต่จุดมุ่งหมายอันสูงสุดของพระพุทธศาสนา กล่าวแต่กระแสธรรมที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์โดยส่วนเดียว สืบเนื่องจากพุทธดำรัสที่หลวงปู่ชอบหยิบยกมาพูดให้ฟังบ่อยที่สุดคือ

หลวงปู่ว่า...

พระพุทธเจ้าตรัสเตือนว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อายตนะนั้นมีอยู่ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ โลกนี้ โลกหน้า ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เหล่านี้ ย่อมไม่มีในอายตนะนั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ได้กล่าวถึงอายตนะนั้นว่าเป็นการมา เป็นการไป เป็นการตั้งอยู่ เป็นการจติ เป็นการอุบัติ อายตนะนั้นหาที่ตั้งอาศัยไม่ได้ ไม่ได้เป็นไป หาอารมณ์ไม่ได้ นั้นแลเป็นที่สุดแห่งทุกข์.”

อาพาธครั้งสุดท้าย

หลวงปู่กลับจากรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล ในครั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าท่านหายจากโรคอย่างเด็ดขาดแต่ประการใด หากแต่ที่ท่านอาศัยความอดทนอย่างยิ่ง และดำรงอยู่ต่อมาได้เพียงแปดเดือนเท่านั้น ในโอกาสที่เป็นวันคล้ายวันเกิดของท่านคือ ครบรอบ ๙๖ ปี ได้จัดงานทำบุญฉลองเป็นกรณีพิเศษ หลวงปู่เริ่มมีอาการผิดปกติคือ อ่อนเพลียอย่างมาก กระสับกระส่ายและจับไข้เป็นครั้งคราว อาตมากราบเรียนท่านว่าขอให้นำท่านไปโรงพยาบาลจุฬาฯ อีกครั้ง ท่านบอกว่าไม่ต้องไป และพูดส่าห้ว่าห้ามเอาท่านไป เพราะถึงไปก็ไม่หาย เรียนท่านว่า เมื่อก่อนหลวงปู่เป็นหนักกว่านี้ยังหาย ครั้งนี้หลวงปู่เป็นไม่มากต้องหายแน่ ท่านว่า

“น้ำมันครวาก่อน น้ำมันไม่ใช่ครวาก่อน”

ลักษณะการเข้าสู่มรณภาพ

วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ ตั้งแต่เวลาบ่ายโมง
ผ่านไปแล้วอาการป่วยก็ทรง ๆ อยู่ แต่สีผิวพรรณ
วรรณะสดใสเปล่งปลั่งอย่างผิดปกติ ทั้งพระและ
คฤหัสถ์ก็มาร่วมงานจำนวนมากทั้งพระบ้านและพระป่า

เวลา ๑๕ .๐๐ น. พระเถระฝ่ายป่าได้เข้าไป
ถวายสักการะที่กุฏิหลวงปู่จำนวนมาก ท่านลุกขึ้น
สนทนาธรรมะและแนะแนวข้อปฏิบัติธรรมให้ท่าน
สานุศิษย์เหล่านั้นฟังด้วยถ้อยคำที่ชัดเจน และลำดับ
กระแสนธรรมข้อปฏิบัติไปตลอดสาย เหมือนหนึ่งแก้
ข้อข้องใจให้ท่านเหล่านั้นฟัง เป็นการทบทวนข้อ
ปฏิบัติที่ท่านสอนมา

เวลาตีกโกล์สี่ทุ่มเข้าไปแล้ว หลวงปู่จึงให้พา
ท่านออกมาข้างนอกกุฏิ แล้วใช้สายตามองไปรอบ ๆ
บริเวณวัดอย่างละเอียดอ่อน ซึ่งหาไม้ใครทราบไม่ว่า
นั่นเป็นมองดูอะไร ๆ ครั้งสุดท้ายแล้ว

ทบทวนธรรมานุสติครั้งสุดท้าย

เวลาสี่ทุ่มผ่านไป หลวงปู่ให้พาท่านเข้าห้องนอนเหมือนเดิม ท่านอยู่ในอิริยาบถนอนหงายหนุนหมอนสูง ให้พระที่อยู่ในห้องแปดเก้ารูปสวดมนต์เจ็ดตำนานย่อให้ฟัง จบแล้วสั่งให้สวดสติสัมโพชฌงค์ ๓ จบ แล้วให้สวดปฎิจจสมุปปาทอีก ๓ รอบ หลังจากนั้นหลวงปู่ให้สวดมหาสติปัฏฐานสูตรให้ฟัง พระในที่นั่งไม่มีองค์ไหนสวดได้สักองค์ ท่านบอกให้เปิดหนังสือสวดเพี้ยนหนังสือก็ไม่มีอีก เตชะบุญที่ท่านอาจารย์พูนศักดิ์ซึ่งอยู่เฝ้ารักษาพยาบาลหลวงปู่ตลอดมามีหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวงติดตามด้วยจึงหยิบมาเปิดหาพระสูตรนั้น มัวพลิกหาอยู่เป็นเวลานานหลวงปู่สั่งว่าเอามา นี่ ท่านหยิบเอามาเปิดเองโดยไม่ต้องดู แล้วบอกว่าสวดตรงนี้ ทำให้พระทุกองค์แปลกใจมาก เพราะตรงกับมหาสติปัฏฐานสูตรพอดี คือหน้า ๑๗๒ พระสูตรนี้ยาวมาก ใช้เวลาสวดให้หลวงปู่ฟังนานถึง ๒ ชั่วโมงกว่าจึงจบ ท่านฟังโดยอาการอันสงบ.

ป่าดงเกิดขึ้นในเมือง

โปรดย้อนหลังไปดูเหตุการณ์เมื่อสมัยใกล้ร้อยปีที่ผ่านมา สมัยนั้นแล คณะธุดงค์ของหลวงปู่ได้แยกทางจากคณะท่านพระอาจารย์มั่น รวมสี่รูปด้วยกัน ออกไป ทางอำเภอท่าคันโท กาฬสินธุ์ พวกกันธุดงค์ไปอยู่ ณ ป่าทึบแห่งหนึ่ง คณะของหลวงปู่ได้รับความยากลำบากอย่างยิ่งต้องต่อสู้กับป่าดงพงไพร สิ่งสาราสัตว์ทุกชนิด ตลอดถึงต่อสู้กับไข้ป่าอย่างร้ายแรง ในที่สุดเพื่อนพระธุดงค์รูปหนึ่งทนต่อไข้ป่าไม่ไหว ได้ถึงแก่มรณภาพไปต่อหน้าหมู่คณะอย่างน่าเวทนา ยิ่งกว่านั้น เมื่อหลวงปู่แยกจากคณะพาณเธรน้อยธุดงค์ไปอยู่ด้วยกันเพียงสองรูปที่ป่าอีกแห่งหนึ่งใกล้บ้านกุดก้อม ไข้ป่ายังตามไปรังควาญ

ชีวิตของเณรน้อยจนถึงแก่ความตายไปต่อหน้าหลวงปู่
อย่างน่าสงสารสลดใจยิ่งนัก สาเหตุก็เพราะขาด
หยาูกยาที่จะรักษาพยาบาลนั่นเอง

แล้วก็โปรดย้อนกลับมาดูเหตุการณ์เมื่อเวลา
ตี ๔ ของวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๖ สภาพป่าในสมัย
นั้นได้ย้อนมาเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ณ ห้องนอนของ
หลวงปู่ เพราะขณะที่หลวงปู่กำลังอาพาธหนักอยู่นั้น
พยาบาลสักคนหนึ่งก็ไม่มี น้ำเกลือสักหยดหนึ่งก็ไม่มี
จะมีก็แต่ศิษย์ฝ่ายสงฆ์นั่งห้อมล้อมอยู่อย่างสงบ
เหมือนหนึ่งพร้อมใจกันถวายเสรีภาพ ให้หลวงปู่มี
อิสระอย่างเต็มที่ในการปล่อยวางสังขารชั้นันต์ โดย
การมรณภาพที่ไม่ปรากฏร่องรอยและบริสุทธิ์ สงบ
เยือกเย็น อย่างสิ้นเชิง.

แม้กาลเวลาก็เหมาะสม

พระพุทธองค์ท่านทรงบำเพ็ญเพียรค้นคว้า
สังขารกรรมตลอดเวลาถึง ๖ ปี ครั้นได้ตรัสรู้ ก็ตรัสรู้
เมื่อเวลาใกล้รุ่ง คือ ตี ๔ ล่วงไปแล้ว ครั้นตรัสรู้แล้ว
ทรงบำเพ็ญพุทธกิจตลอด ๔๕ ปี ก็ใช้เวลาตี ๔ กว่านี้
แผ่พระญาณสอดส่องดูหมู่สัตว์ผู้ควรได้รับการเสด็จ
ไปโปรด ถึงคราวพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็
เป็นเวลาเดียวกันนั้นอีก

อันสังขารธรรมหนึ่ง ซึ่งอุบัติขึ้นเมื่อวันที่ ๔
ตุลาคม ๒๕๓๑ ณ บ้านปราสาท อำเภอเมืองสุรินทร์
ได้เจริญเติบโตและรุ่งเรืองมาโดยลำดับกาล ดำเนิน
ชีวิตของตนอย่างถูกต้องงดงาม อยู่ภายใต้ผ้า
กาสาหวัดสร้งจนตลอดอายุขัย ประพฤติปฏิบัติตน

เป็นแบบอย่างที่ดีงาม สมเป็นเนือนาบุญอันเอกของ
โลก ได้บำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นอย่าง
สมบูรณ์ตลอดมาตราบเท่าถึงวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๖
หลวงปู่ก็ปล่อยวางสังขารขันธุ์ให้ดับลงแล้ว เมื่อเวลา
๐๔.๑๓ น. ของวันนั้นนั่นเอง

สิ่งที่น่าอัศจรรย์ก็คือ วันนั้นเป็นวันที่คณะ
ศิษย์ทั้งหลาย ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งฝ่าย
คามวาสีและอรัญวาสี มาประชุมพร้อมเพรียงกัน
ทำบุญฉลองอายุครบรอบ ๙๖ ปี คือ ๘ รอบ ถวาย
ทานเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งเท่ากับเตรียมพร้อมอยู่แล้ว.

ปัจฉิมพจน์ของหลวงปู่

เมื่อหลวงปู่ฟังพระสวตมมหาสติปัญญฐานจบลงแล้ว ลักครู่หนึ่งต่อมา ท่านกล่าวปรารภถึงลักษณะการที่พระพุทธเจ้าเข้าสู่ปรินิพพานตั้งแต่เริ่มต้นมาจนตลอด ซึ่งจะจับเอาใจความตอนท้ายไว้ในที่นี้ว่า

“พระพุทธเจ้า พระองค์ไม่ได้เข้าสู่นิพพานในฉานสมาบัติอะไรที่ไหนหรอก เมื่อพระองค์ออกจากจตุตถฉานแล้ว จิตชั้นรหิ หรือนามชั้นรหิ ก็ดับพร้อม ไม่มีอะไรเหลือ นั่นคือพระองค์ดับเวทนาชั้นรหิในภาวะจิตตื่น หรือวิถีจิตอันปรกติของมนุษย์ ครบพร้อมทั้งสติและสัมปชัญญะ ไม่ถูกภาวะอื่นใดมาครอบงำอำพรางให้หลงใหลใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นภาวะแห่งตนอย่างบริบูรณ์ ภาวะอันนั้นจะเรียกว่า มหาสุญญตาหรือจักรวาทเดิม หรือเรียกว่า พระนิพพาน อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เราปฏิบัติมากก็เพื่อเข้าถึงภาวะอันนั้นเอง.”

วชิสังขาร คือวาจาของหลวงปู่ก็สิ้นสุดลงเพียงแค่นี้

ผู้ไม่มีวิบากของสังขาร

เพียงจะเข้าใจได้ตอนนี้เองที่หลวงปู่เคยพูดว่า
ท่านไม่มีวิบากของสังขาร

เพราะแม้ท่านมีอายุผ่าน ๙๖ ปีล่วงแล้วก็จริง
แต่ร่างกายท่านแข็งแรง ว่องไว สะอาด สงบ เยือกเย็น
รุ่งเรืองด้วยสติสัมปชัญญะอย่างสมบูรณ์ ไม่หลงลืม
เพอเราใด ๆ ทั้งสิ้น

เมื่อถึงคราวดับสังขาร ก็ดับลงอย่างสงบ ไม่มี
ร่องรอยในการลำบากชั้นใด ทรมานตน ไม่ให้ผู้ใกล้ชิด
ต้องลำบากกายใจในการรักษาพยาบาล ไม่เปลืองหมอ
ไม่เปลืองยา ไม่เปลืองเวลาของท่านผู้ใด

ท่ามกลางความสงบเงียบของเวลาตี ๔ กว่า
ปราศจากผู้คนและขวิดยานพาหนะทุกชนิด แมตั้นไม้ใบ
หญ้าก็สงบเงียบ อากาศเย็นยะเยิบพร้อมทั้งมีละออง
ฝน ลงมาโปรยปรายคล้ายหิมะลง หลวงปู่ผู้วิสุทธิสงฆ์
ก็ปลงเสียแล้วซึ่งสังขารธรรม คงทิ้งไว้แต่โดยพระคุณ
ทั้งหลายให้รำลึกถึงและอาลัยอาวรณ์อย่างมิรู้ลืม.

หลักธรรมของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

จิตคิด จิตเกิด

จิตไม่คิด จิตไม่เกิด

จิตคิด จิตถูกทำลาย

จิตไม่คิด จิตไม่ถูกทำลาย

จิตปรุงแต่ง จิตถูกทำลาย

จิตไม่ปรุงแต่ง จิตไม่ถูกทำลาย

จิตแสวงหา จิตถูกทำลาย

จิตไม่แสวงหา จิตไม่ถูกทำลาย

จิตปรารถนา จิตถูกทำลาย

จิตไม่มีความกำหนด จิตไม่ถูกทำลาย

ทั้งหมด รู้หมด	ทั้งหมด ได้หมด
ไม่ทิ้งเลย ไม่รู้เลย	ไม่ทิ้งเลย ไม่ได้เลย
ทรงจิตเข้ามรรคจิต	แล้วจิตพิจารณาจิต
รู้ธรรมในจิต	แล้วถอนอมมรรคจิต
จงทำให้ชำนาญ	

จิตอบรมจิต รู้ธรรมภายในจิต
แล้วอบรมธรรมในธรรมภายในจิต
ผู้รู้ไม่คิด ผู้คิดยังไม่รู้
รู้แล้วไม่ต้องคิดก็เกิดปัญญา
เอาธรรมมาอบรมธรรม
รู้ธรรมในธรรม
เอาธรรมชาติมาปฏิบัติธรรมชาติ
ให้รู้ธรรมชาติในธรรมชาติ
เอาธาตุมาปฏิบัติธาตุ
ให้รู้ธาตุในธาตุ

เอาธรรมอบรมในธรรม เอาจิตอบรมจิต
ให้รู้ธรรมภายในจิต

รู้แล้วละ วาง ปล่อยทิ้ง และไม่อาลัย
และไม่ยึดมั่นธรรมต่าง ๆ

ธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิต ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว
บาปบุญเปรียบเหมือนมารยา เกิดขึ้นแล้วดับ ปล่อย
ทิ้งทั้งสอง มีแต่ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

สิ้นแห่งความรู้

หุบปากเงียบ อิมในธรรม

ธรรมเติมธรรม

ไม่มีธรรมนั่นคือธรรม

วิธีเจริญจิตภาวนา

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

วิธีเจริญจิตภาวนา

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

วิธีเจริญจิตภาวนาตามแนวการสอนของหลวง
ปู่ดูลย์ อตุโล

๑. เริ่มต้นอิริยาบถที่สบาย ยืน เดิน นั่ง นอน
ได้ตามสะดวก **ทำความรู้ตัวเต็มที่** และ **รู้อยู่กับที่** โดย
ไม่ต้องรู้อะไร คือ **รู้ตัว** อย่างเดียว

รักษาจิตเช่นนี้ไว้เรื่อย ๆ ให้ **“รู้อยู่เฉย”** ไม่
ต้องไปจำแนกแยกแยะ อย่าบังคับ อย่าพยายาม อย่า
ปล่อยปล่อยลอยตามยถากรรม

เมื่อรักษาได้สักครู่ จิตจะคิดแสบไปในอารมณ์
ต่าง ๆ โดยไม่มีทางรู้ทันก่อน เป็นธรรมดาสำหรับผู้ฝึกใหม่
ต่อเมื่อจิตแล่นไปคิดไปในอารมณ์นั้น ๆ จนอึดแล้ว ก็
จะรู้สึกตัวขึ้นมาเองเมื่อรู้สึกตัวแล้วให้พิจารณาเปรียบเทียบ
เทียบภาวะของตนเองระหว่างที่มีความรู้อยู่กับที่ และ

ระหว่างที่จิตคิดไปในอารมณ์ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อเป็นอุบายสอนจิตให้จดจำ

จากนั้นค่อย ๆ รักษาจิตให้อยู่ในสภาวะรู้อยู่กับที่ต่อไป ครั้นพลังเพลอรักษาไม่ดีพอ จิตก็จะแล่นไปเสวยอารมณ์ข้างนอกอีก จนอึดแล้วก็จะกลับรู้ตัว รู้ตัวแล้วก็พิจารณา และรักษาจิตต่อไป

ด้วยอุบายอย่างนี้ ไม่นานนัก ก็จะสามารถควบคุมจิตได้และบรรลุสมาธิในที่สุด และจะเป็นผู้ฉลาดใน “พหุติแห่งจิต” โดยไม่ต้องไปปรึกษาหาหรือใคร

ข้อห้าม ในเวลาจิตฟุ้งเต็มที่ อย่าทำ เพราะไม่มีประโยชน์ และยังทำให้บั่นทอนพลังความเพียรไม่มีกำลังใจในการเจริญจิตครั้งต่อ ๆ ไป

ในกรณีที่ไม่สามารถทำเช่นนี้ ให้ลองนึกคำว่า “พุทโธ” หรือคำอะไรก็ได้ที่ไม่เห็นเหตุเข้ายวน หรือเป็นเหตุขัดเคืองใจนึกไปเรื่อย ๆ แล้วสังเกตดูว่า คำที่นึกนั้นขัดที่จุดที่ตรงไหน ที่ตรงนั้นแหละคือฐานแห่งจิต

พึงสังเกตว่า ฐานนี้ไม่อยู่คงที่ตลอดเวลา บางวันอยู่ที่หนึ่งบางวันอยู่อีกที่หนึ่ง

ฐานแห่งจิตที่ค้ำนิงพุทโธปรากฏชัดที่สุดนี้ ย่อม
ไม่อยู่ภายนอกกายแน่นอน ต้องอยู่ภายในกายแน่ แต่
เมื่อพิจารณาดูให้ดีแล้ว จะเห็นว่าฐานนี้จะว่าอยู่ที่ส่วน
ไหนของร่างกายก็ไม่ถูกดั่งนั้น จะว่าอยู่ภายนอกก็ไม่ใช่
จะว่าอยู่ภายในก็ไม่เชิง เมื่อเป็นเช่นนี้ แสดงว่าได้
กำหนดถูกฐานแห่งจิตแล้ว

เมื่อกำหนดถูก และพุทโธปรากฏในมโนนิภ
ชัดเจตาก็ให้กำหนดนิภไปเรื่อย อย่าให้ขาดสายได้ ถ้า
ขาดสายเมื่อใดจิตก็จะแล่นสู่อารมณ์ทันที

เมื่อเสวยอารมณ์อิ่มแล้ว จึงจะรู้สึกตัวเองก็
ค่อย ๆ นึกพุทโธต่อไป ด้วยอุบายวิธีในทำนองเดียวกับ
ที่กล่าวไว้เบื้องต้นในที่สุดก็จะค่อย ๆ ควบคุมจิตให้อยู่ใน
อำนาจได้เอง

ข้อควรจำ : ในการกำหนดจิตนั้น ต้องมี
เจตจำนงแน่วแน่ ในอันที่จะเจริญจิตให้อยู่ในสภาวะที่
ต้องการ

เจตจำนงนี้คือตัว “ศีล”

การบริการธรรม “พุทโธ” เปล่า ๆ โดยไร้
เจตจำนงไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย กลับเป็นเครื่อง

บันทึกความเพียร ทำลายกำลังใจในการเจริญจิตใน คราวต่อ ๆ ไป

แต่ถ้าเจตจำนงมั่นคง การเจริญจิตจะปรากฏ
ผลทุกครั้งไม่มากก็น้อยอย่างแน่นอน

ดังนั้น ในการฝึก พุทฺโธ การเพ่งเสียงสอดส่อง
ถึงความชัดเจน และความไม่ขาดสายของพุทฺโธ จะ
ต้องเป็นไปด้วยความไม่ลดละ

เจตจำนงที่มีอยู่อย่างไม่ลดละนี้ หลวงปู่เคย
เปรียบไว้ว่า มีลักษณะการประหนึ่งบุรุษหนึ่งจตจ้อง
สายตาอยู่ที่คมดาบที่เข้าศึกเงื้อง่าสุดแขนพร้อมที่จะฟัน
ลงมา บุรุษผู้นั้นจตจ้องคอยที่อยู่ว่า ถ้าคมดาบนั้นฟาด
ฟันลงมา ตนจะหลบหนีประการใดจึงจะพ้นอันตราย

เจตจำนงต้องแน่วแน่เห็นปานนี้ จึงจะยังสมาธิ
ให้บังเกิดได้ ไม่เช่นนั้นอย่าทำให้เสียเวลา และบันทึก
ความศรัทธาตนเองเลย

เมื่อจิตค่อย ๆ หยั่งลงสู่ความสงบทีละน้อย ๆ
อาการที่จิตแล่นไปสู่อารมณ์ภายนอก ก็ค่อย ๆ ลด
ความรุนแรงลง ถึงไปก็ไปประเดี๋ยวประด๋าว ก็รู้สึกตัว
ได้เร็ว ถึงตอนนี้คำบริกรรมพุทฺโธก็จะขาดไปเอง เพราะ

คำบิรกรรมนั้นเป็นอารมณ์หยาบ เมื่อจิตล่วงพ้นอารมณ์
หยาบและคำบิรกรรมขาดไปแล้ว ไม่ต้องย้อนถอยมาบิ
กรรมอีก เพียงรักษาจิตไว้ในฐานที่กำหนดเดิมไปเรื่อย ๆ
และสังเกตดูความรู้สึกและ “พฤติกรรมแห่งจิต” ที่ฐานนั้น ๆ
บิรกรรมเพื่อรวมจิตให้เป็นหนึ่ง สังเกตดูว่า **ใคร**
เป็นผู้บิรกรรมพุทธโธ

๒. จูจิตเมื่ออารมณ์สงบแล้ว ให้สติจดจ่ออยู่ที่
ฐานเดิมเช่นนั้น เมื่อมีอารมณ์อะไรเกิดขึ้น ก็ให้ละ
อารมณ์นั้นทิ้งไปมาดูที่จิตต่อไปอีก ไม่ต้องกังวลใจ
พยายามประคับประคองรักษาให้จิตอยู่ในฐานที่ตั้งเสมอๆ
สติคอยกำหนดควบคุมอยู่อย่างเจียบ ๆ (รู้้อยู่) ไม่ต้อง
วิจารณ์กริยาจิตใด ๆ ที่เกิดขึ้น เพียงกำหนดรู้แล้วละไป
เท่านั้น เป็นไปเช่นนี้เรื่อย ๆ ก็จะค่อย ๆ เข้าใจกริยาหรือ
พฤติกรรมแห่งจิตได้เอง (จิตปรุรงกิเลส หรือกิเลสปรุรงจิต)

ทำความเข้าใจในอารมณ์ความนึกคิด สังเกต
อารมณ์ทั้งสามคือ รากะ โทสะ โมหะ

๓. อย่าส่งจิตออกนอก กำหนดรู้้อยู่ในอารมณ์
เดียวเท่านั้น อย่าให้ซัดสายไปในอารมณ์ภายนอก เมื่อ

จิตเปลือยออกไปก็ให้ตั้งสติระลึกถึงฐานกำหนดเดิม รักษาสัมปชัญญะให้สมบูรณ์อยู่เสมอ (รูปนิมิตให้ยกไว้ ส่วนนามนิมิตทั้งหลาย อย่าได้ใส่ใจกับมัน)

ระวังจิตไม่ให้คิดเรื่องภายนอก สังเกตการหวั่นไหวของจิตตามอารมณ์ที่รับมาทางอายตนะ ๖

๔. จงทำญาณให้เห็นจิต เหมือนตั้งตาเห็นรูป
เมื่อเราสังเกตกิริยาจิตไปเรื่อย ๆ จนเข้าใจถึงเหตุปัจจัยของอารมณ์ความนึกคิดต่าง ๆ ได้แล้ว จิตก็จะค่อย ๆ รู้เท่าทันการเกิดของอารมณ์ต่าง ๆ อารมณ์ความนึกคิดต่าง ๆ ก็จะทำค่อย ๆ ดับไปเรื่อย ๆ จนจิตว่างจากอารมณ์ อยู่ที่ฐานกำหนดเดิมนั่นเอง การเห็นนี้เป็นการเห็นด้วยปัญญาจักขุ

คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต่อเมื่อหยุดคิดจึงรู้ แต่ต้องอาศัยการคิด

๕. แยกรูปถอด ด้วยวิชา มรรคจิต เมื่อสามารถเข้าใจได้ว่า **จิต** กับ **กาย** อยู่คนละส่วนได้แล้ว ให้ดูที่จิตต่อไปว่า ยังมีอะไรหลงเหลืออยู่ที่ฐานที่กำหนด (จิต) อีกหรือไม่พยายามให้สติสังเกตดูที่ **จิต** ทำความสงบอยู่ใน

จิต ไปเรื่อย ๆ จนสามารถเข้าใจ **พฤติกรรมของจิต** ได้อย่างละเอียดลออตามขั้นตอนเข้าใจในความเป็นเหตุเป็นผลกันว่า เกิดจากความคิดมันออกไปจากจิตนี้เอง ไปหาปรุงแต่ง หาก่อ หากเกิด ไม่มีที่สิ้นสุด มันเป็นมายาหลอกลวงให้คนหลง แล้วจิตก็จะเพิกถอนสิ่งที่มีอยู่ในจิตไปเรื่อย ๆ จนหมด หมายถึงเจริญจิตจนสามารถเพิกถอนรูปปริมาณวิญญานที่เล็กที่สุดภายในจิตได้

คำว่า **แยกรูปถอด** นั้น หมายความว่า **แยกวิญญาน** นั้นเอง

๖. เหตุต้องละ ผลต้องละ เมื่อเจริญจิตจนปราศจากความคิดปรุงแต่งได้แล้ว(ว่าง) ก็ไม่ต้องอิงอาศัยกับกฎเกณฑ์แห่งความเป็นเหตุเป็นผลใด ๆ ทั้งสิ้น จิตก็อยู่เหนือภาวะแห่งคลองความนึกคิดต่าง ๆ อยู่เป็นอิสระปราศจากสิ่งใด ๆ ครอบงำอำพรางทั้งสิ้น

เรียกว่า **“สมุจเฉทธรรมทั้งปวง”**

๗. ใช้หนี้ ก็หมด พันเหตุเกิด เมื่อเพิกถอนปริมาณที่เล็กที่สุดเสียได้ กรรมชั่วที่ประทับ บรรจุ บันทึก ถ่ายภาพติดอยู่กับรูปปริมาณนั้น ก็หมดโอกาสที่จะให้ผล

ต่อไปในเบื้องหน้าการเพิ่มหนี้ก็เป็นอันสะดุดหยุดลง เหตุปัจจัยภายนอกภายในที่มากกระทบ ก็เป็นสักแต่ว่ามากกระทบ ไม่มีผลสืบเนื่องต่อไปหนี้กรรมชั่วที่ได้ทำไว้ตั้งแต่ชาติแรก ก็เป็นอันได้รับการชดใช้หมดสิ้น หมดเรื่องหมดราวหมดพันธะผูกพันที่จะต้องเกิดมาใช้หนี้กรรมกันอีก เพราะกรรมชั่วอันเป็นเหตุให้ต้องเกิดอีกไม่อาจให้ผลต่อไปได้ เรียกว่า “พันธะเหตุเกิด”

๘. ผู้ที่ตรัสรู้แล้ว เขาไม่พูดหรอกว่า เขารู้อะไร เมื่อธรรมทั้งหลายได้ถูกถ่ายทอดไปแล้ว สิ่งที่เขาเรียกว่า ธรรม จะเป็นธรรมไปได้อย่างไร สิ่งที่ว่า ไม่มีธรรม นั้นแหละมันเป็นธรรมของมันในตัว (ผู้รู้น่ะจริง แต่สิ่งที่รู้อยู่ทั้งหลายนั้นไม่จริง)

เมื่อจิตว่างจาก “พฤติ” ต่าง ๆ แล้ว จิตก็จะถึงความว่างที่แท้จริง ไม่มีอะไรให้สังเกตได้อีกต่อไป จึงทราบได้ว่าแท้ที่จริงแล้ว ไม่มีอะไรให้สังเกตได้อีกต่อไป จึงทราบได้ว่าแท้ที่จริงแล้ว จิตนั้นไม่มีรูปร่าง มันรวมอยู่กับความว่าง ในความว่างนั้น ไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ ซาบซึ้งอยู่ในสิ่งทุก ๆ สิ่งและจิตกับผู้รู้เป็นสิ่งเดียวกัน

เมื่อจิตกับผู้รู้เป็นสิ่งเดียวกันและเป็นความว่าง ก็ย่อมไม่มีอะไรที่จะให้อะไรหรือให้ใครรู้ถึง ไม่มีความเป็นอะไรจะไม่รู้สภาวะของอะไร ไม่มีสภาวะของใครจะไปรู้ความมีความเป็นของอะไร

เมื่อเจริญจิตจนเข้าถึงสภาวะเดิมแท้ของมันได้ ดังนี้แล้ว “จิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง” จิตก็จะอยู่เหนือสภาวะสมมุติบัญญัติทั้งปวง เหนือความมีความเป็นทั้งปวง มันอยู่เหนือคำพูด และพ้นไปจากการกล่าวอ้างใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นธรรมชาติอันบริสุทธิ์และสว่าง รวมกันเข้ากับความว่างอันบริสุทธิ์และสว่างของจักรวาล เดินเข้าเป็นหนึ่งเรียกว่า “นิพพาน”

โดยปกติ คำสอนธรรมะของ หลวงปู่คุณลย์ อดุลโล นั้นเป็นแบบ “ปริศนาธรรม” มิใช่เป็นการบรรยายธรรม ฉะนั้นคำสอนของท่านจึงสั้น จำกัดในความหมายของธรรม เพื่อไม่ให้เผื่อหรือฟุ่มเฟือยมากนัก เพราะจะทำให้สับสน เมื่อผู้ใดเป็นผู้ปฏิบัติธรรม เขาย่อมเข้าใจได้เองว่า กิริยาอาการของจิตที่เกิดขึ้นนั้นมีมากมายหลายอย่าง ยากที่จะอธิบายให้ได้หมด ด้วยเหตุนี้ หลวงปู่ท่านจึงใช้คำว่า “พฤติกรรมของจิต” แทน

กิริยาทั้งหลายเท่านั้น

คำว่า **“ดูจิต อย่าส่งจิตออกนอก ทำญาณให้เห็นจิต”** เหล่านี้ ย่อมมีความหมายครอบคลุมไปทั้งหมดตลอดองค์ภาวนา เพื่ออธิบายให้เป็นขั้นตอน จึงจัดเรียงให้ดูง่ายเท่านั้น หาได้จัดเรียงไปตามลำดับกระแสการเจริญจิตแต่อย่างใดไม่

ท่านผู้มีจิตศรัทธาในทางปฏิบัติ เมื่อเจริญจิตภาวนาตามคำสอนแล้ว ตามธรรมดาการปฏิบัติในแนวนี้ ผู้ปฏิบัติจะค่อย ๆ มีความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเองเป็นลำดับ ๆ ไป เพราะมีการใส่ใจสังเกตและกำหนดรู้ **“พฤติแห่งจิต”** อยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าหากเกิดปัญหาในระหว่าง การปฏิบัติ ควรรีบเข้าหาครูบาอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ โดยเร็ว หากประมาทแล้วอาจผิดพลาดเป็นปัญหาตามมาภายหลัง เพราะคำว่า **“มรรคปฏิบัติ”** นั้นจะต้องอยู่ใน **“มรรคจิต”** เท่านั้น มิใช่มรรคภายนอกต่าง ๆ นานาเลย

การเจริญจิตเข้าสู่ที่สุดแห่งทุกขนั้น จะต้องถึงพร้อมด้วยวิสุทธิศีล วิสุทธิธรรม พร้อมทั้ง ๓ ทวาร คือ กาย วาจา ใจ จึงจะยังกิจให้ลุล่วงถึงที่สุดแห่งทุกขได้.

อเหตุกจิต ๓ ประการ

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

อเหตุกจิต ๓ ประการ

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล

๑. **ปัญญา ทวารวัชณจิต** คือ กิริยาจิตที่แฝงอยู่ตามอายตนะ หรือทวารทั้ง ๕ มีดังนี้

ตา ไปกระทบกับรูป เกิด **จักขุวิญญาณ** คือ การเห็น จะห้ามไม่ให้ **ตา** เห็นรูปไม่ได้

หู ไปกระทบเสียง เกิด **โสตวิญญาณ** คือ การได้ยิน จะห้ามไม่ให้ **หู** ได้ยินเสียงไม่ได้

ลิ้น ไปกระทบกับรส เกิด **ชีวหาวิญญาณ** คือ การได้รส จะห้ามไม่ให้ **ลิ้น** รับรู้รสไม่ได้

จมูก ไปกระทบกับ กลิ่น เกิด **ฆานะวิญญาณ** คือ การได้กลิ่น จะห้ามไม่ให้ **จมูก** รับกลิ่นไม่ได้

กาย ไปกระทบกับ โผฏฐัพพะ เกิด **กายวิญญาณ** คือ การสัมผัส จะห้ามไม่ให้ **กาย** รับสัมผัสไม่ได้

วิญญาณ ทั้ง ๕ อย่างนี้ เป็นกิริยาที่แฝงอยู่ในกายตามทวาร ทำหน้าที่รับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบเป็นสภาวะแห่งธรรมชาติของมันเป็นอยู่เช่นนั้น ก็แต่ว่าเมื่อจิตอาศัยทวารทั้ง ๕ เพื่อเชื่อมต่อรับรู้เหตุการณ์ภายนอกที่เข้ามารกระทบ แล้วส่งไปยังสำนักงานจิตกลางเพื่อรับรู้ เราจะห้ามมิให้เกิดมีเป็นเช่นนั้น ย่อมกระทำไม่ได้

การป้องกันทุกข์ที่จะเกิดจากทวารทั้ง ๕ นั้น เราจะต้องสำรวจอินทรีย์ทั้ง ๕ ไม่เพลิดเพลिनในอายตนะเหล่านั้น หากจำเป็นต้องอาศัยอายตนะทั้ง ๕ นั้น ประกอบการงานทางกายก็ควรกำหนดจิตให้ตั้งอยู่ในจิต เช่นเมื่อเห็นก็สักแต่ว่าเห็นไม่คิดปรุง ได้ยินก็สักแต่ว่าได้ยิน ไม่คิดปรุง ดังนี้ เป็นต้น

(ไม่คิดปรุง หมายความว่า ไม่ให้จิตเอนเอียงไปในความเห็นดีชั่ว)

๒. มโนทวารวิชฌิต คือ กิริยาจิตที่แผงอยู่
ที่มโนทวารมีหน้าที่ผลิตความคิดนึกต่าง ๆ นานา คอย
รับเหตุการณ์ภายในภายนอกมากระทบ จะดีหรือชั่ว
ก็สะสมเอาไว้ จะห้ามจิตไม่ให้คิดในทุก ๆ กรณียอม
ไม่ได้

ก็แต่ว่าเมื่อจิตคิดปรุงไปในเรื่องราวใด ๆ ถึง
วัตถุ สิ่งของ บุคคลอย่างไร ก็ให้กำหนดรู้ว่าจิต
คิดถึงเรื่องเหล่านั้นก็สักแต่ว่าความคิดไม่ใช่สัตว์ บุคคล
เราเขา ไม่ยึดถือวิจารณ์ความคิดเหล่านั้น ทำความ
เห็นให้เป็นปรกติ ไม่ยึดถือความเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น จิต
ยอมไม่ไหลตามกระแสอารมณ์เหล่านั้น ไม่เป็นทุกข์

๓. หลิตุပ္บาท คือ กิริยาที่จิตยึดเอง โดย
ปราศจากเจตนาที่จะยึด หมายความว่า ไม่อยากยึด
มันก็ยึดของมันเอง กิริยาจิตอันนี้ มีเฉพาะเหล่าพระ
อริยเจ้าเท่านั้น ในสามัญชนไม่มี

สำหรับ **อเหตุกจิต** ข้อ ๑ และ ๒ มีเท่ากัน
ในพระอริยเจ้าและในสามัญชน นักปฏิบัติธรรมทั้ง
หลาย เมื่อตั้งใจปฏิบัติตนออกจากกองทุกข์ ควร
พิจารณา **อเหตุกจิต** นี้ให้เข้าใจด้วย เพื่อความไม่ผิด
พลาดในการบำเพ็ญปฏิบัติธรรม

อเหตุกจิตนี้ นักปฏิบัติทั้งหลายควรทำความเข้าใจ
เข้าใจให้ได้เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว เราจะพยายาม
บังคับสังขารไปหมดซึ่งเป็นอันตรายต่อการปฏิบัติ
ธรรมมาก เพราะความไม่เข้าใจในอเหตุกจิต ข้อ ๑ และ
๒ นี้เอง

อเหตุกจิต ข้อ ๓ เป็นกิริยาจิตที่ยึดเองโดย
ปราศจากเจตนาที่จะยึด เกิดในจิตของเหล่าพระอริย
เจ้าเท่านั้น ในสามัญชนไม่มี เพราะกิริยาจิตนี้เป็นผล
ของการเจริญจิตจนอยู่เหนือมายาสังขารได้แล้ว จิต
ไม่ต้องติดข้องในโลกมายา เพราะความรู้เท่าทันเหตุ
ปัจจัยแห่งการปรุงแต่งได้แล้ว เป็นอิสระด้วยตัวมันเอง.

รายนามผู้ร่วมจัดพิมพ์ธรรมทาน
หลวงปู่ฝากไว้ (หลวงปู่ดูลย์ อดุลโธ)
พิมพ์ครั้งที่๑ กันยายน ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ เล่ม

ลำดับ	รายนาม	จำนวนเงิน
1.	บริษัท สีแสงการโยธา (1979) จำกัด	
2.	คุณสิโรจน์ - คุณอมรรัตน์ วงศ์สิโรจน์กุล	4,000
3.	คุณมนตรี - คุณสุนี จันทรวงศ์พงศา ด.ช.กัญติพล - ด.ช.กนกพันธ์ จันทรวงศ์พงศา	
4.	คุณภัทรนิษฐ์ โรจนภูมิพงษ์ และครอบครัว	2,400
5.	คุณสุรินทร์ ปุราณานนท์ และครอบครัว	1,000
6.	กวางหยูฮง จ.อุตรธานี	
7.	คุณนภาพร ต้นอาสูงวงกุล	
8.	คุณนิรมล ต้นอาสูงวงกุล	
9.	คุณยงศักดิ์ ต้นอาสูงวงกุล และครอบครัว	
10.	คุณอุดม - คุณสุทิน ขงยุทธ	1,000
11.	คุณเกษม - คุณเลิศมณี หุ่นธานี	1,000
12.	จินดา มาสมบูรณ์	1,000
13.	คุณพวงทอง คุณาชีวะ	1,000
14.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	1,000
15.	คุณขอ - คุณอารีย์ มงคลสวัสดิ์	1,000
16.	คุณทรงสวัสดิ์ โอโมอาร์กษ์	1,000
17.	คุณอมรรัตน์ สุภาวุฒิ	700
18.	คุณศิรินวัต อุทยานานนท์	500
19.	คุณศิริดารา จงเลิศวงษ์กุล	500
20.	ผศ.บุญมี บุญยะผลานนท์	500

รายนามผู้ร่วมจัดพิมพ์ธรรมทาน
หลวงปู่ฝากไว้ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)
พิมพ์ครั้งที่๑ กันยายน ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ เล่ม

ลำดับ	รายนาม	จำนวนเงิน
21.	อ.ประนอม สิงห์ดินดำ	500
22.	กลุ่มตามรอยพระศาสดา	500
23.	คุณคุณ - คุณดารณี เบ็ญจภรณ์	500
24.	คุณรักใจ พนาอภิชน	500
25.	คุณธีร์ ขวงนิษฐ์	500
26.	คุณวิจนา ธนน้อย	300
27.	คุณไกรวิช - คุณศศิมา จามรมาน	300
28.	คุณละออ ไหมเจริญกุล	300
29.	คุณธีรพันธ์ ชีวานันท์	300
30.	คุณอัญชลี เอื้อเชิดกุล	300
31.	คุณภาวนา มาลา	300
32.	คุณกาญจน์ กาญจนกุล	300
33.	คุณกานต์ชนิด ทั้งสุข	200
34.	คุณเดือน สร้อยดี	200
35.	คุณอัมพร บุรงค์	200
36.	คุณจริยา ไหมวงศ์	200
37.	คุณนรินทร์(รักษอุตร)-คุณธีรประภา เสวตประวิกุล	
38.	บ้านธรรมของพระพุทธะ	
39.	คุณชิน-คุณมะลิวิณัย ขงยุทธ	
40.	ด.ช.สิริพงศ์-ด.ช.ชานน-ด.ญ.กীরติกา ขงยุทธ	
41.		

อย่าปล่อยให้จิตปรุงแต่งมากนัก
ข้อสำคัญ ให้รู้จัก..จิต..ของเราเท่านั้นเอง
เพราะว่าจิตคือ **"ตัวหลักธรรม"**
นอกจากจิตแล้ว ไม่มีหลักธรรมใด ๆ เลย
ภาวนามาก ๆ แล้วจะรู้ถึงความ เป็นจริง
เท่านั้นเอง.. ไม่มีอะไรมากมาย.. มีเท่านั้น

เปล่า.. เปล่า.. บริสุทธิ์

ผู้พิมพ์

ก๊อนเมค แอนด์ กัณย์ กรุ๊ป
KONMEK AND GUN GROUP

35/151 หมู่ที่ 1 ถ.ท่าหน้า ต.บางศรีเมือง อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
Tel. & Fax : 0-2446-3722, 0-9785-3650, 0-9103-3650